

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Haymo-//nis Episcopi Hal-//berstattensis, De Varietate//
librorum, siue de Amore cœlestis// patriæ libri. III. ...**

Haimo <Halberstadensis>

Coloniae, 1531

VD16 H 231

Liber secvndvs

urn:nbn:de:hbz:466:1-29814

HAY. DE VARIET. LIB.

- LXII De Pœnitentia.
LXIII Qualis debeat esse modus pœnitentiæ.
LXIII De laude & vtilitate pœnitentiæ.
LXV De laude & vtilitate lachrymarum pœnitentium.
LXVI Qui sint fructus digni pœnitentiæ, & qualiter pati vim regnum cœlorum potest.
LXVII De perseuerantia boni operis.

D. HAYMONIS EPI-

SCOPI HALBERSTATTENSIS, DE VARIETATE
librorum, siue de Amore cœlestis patriæ liber secundus.

De laude charitatis, & quod ipsa sit mater
omnium virtutum, Caput. I.

Aug.
1. Ti. 1.

Ioan. 13.
Grego.

Charitas est mater, fons, & origo omnium sanctarum virtutum & omnis præcepti finis. De qua dicit Apostolus: Finis autem præcepti est charitas de puro corde & conscientia bona, & fide non ficta. Ad charitatem autem referuntur omne præceptum. Unde dominus ait: Hoc est præceptum meum ut diligatur inuicem. Omne enim mandatum de sola dilectione est, & omnia unum præceptum sunt, quia quicquid præcipitur in sola charitate solidatur.

LIBER SECVNDVS.

Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt,
 sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec
 habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non
 manet in radice charitatis. Præcepta ergo dominica
 & multa sunt, & vnum. Multa per diuersitatem ope Aug.
 ris, vnū in radice dilectiōis. Caritas quippe dei est,
 & proximi. Et vtiq; in his duobus præceptis tota lex
 pendet & prophetæ. Adde euangeliū, adde aposto-
 los, non enim abunde vox ista: Finis præcepti est
 charitas. Et, Deus charitas est, & qui manet in chari- 1. Ti. r.
 tate (dicente apostolo Ioanne) in deo manet & de 1. Ioan. 4.
 in eo. Est autem charitas recta voluntas ab omni-
 bus terrenis ac presentibus prorsus auersa, iuncta deo Prosp.
 inseparabiliter, & vnita igni quodam sancti spiritus
 à quo est, & ad quem refertur incensa. Inquinamen-
 ti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli vitio muta-
 bilitatis obnoxia, supra omnia quæ carnaliter dili-
 guntur excelsa, affectionum omnium potentissima,
 diuinæ cōtemplationis auida, in omnibus semper in-
 uicta, summa actionū bonarū, salus morū, finis cele-
 stiū præceptorū, mors criminum, vita virtutū, virtus
 pugnantium, palma iustorū, anima sanctarum men-
 tium, causa meritorum bonorū, præmiū perfectorū.
 In peccatis suis mortuos suscitatur, languentes sanat,
 perditos instauratur, spem desperatis inspiratur. Pacifi-
 cas mentes inhabitatur, fructuosa in pœnitentibus, læ-
 ta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, vi-
 ctoriosa in martyribus, operosa in omnibus omni-
 no fidelibus. Quam fides cōcipit, ad quam spes cur-
 rit, cui profectus omniū seruit. Ex qua quicquid est

HAY. DE VARIET. LIB.

boni operis viuit, sub qua obediētia crescit, per quā
patientia vincit, propter quā carnalia blandimenta
deuotio religiosa cōtemnit, sine qua nullus deo pla-
cuit cum qua nec potuit aliquis peccare nec poterit.
Hæc est charitas vera, germana, perfectā, quā excel-
1. Cor. 12. lentio rem viam nominat sanctus Apostolus. Et ve-
re ipsa est via quę ducit per se ambulantes ad patriā.
Quia sicut sine via nullus peruenit quo tendit, ita si-
ne charitate, quę dicta est via, nō ambulare possunt
homines sed errare.

Quod charitas ad innumera bona mul-
tiformiter extendatur. Cap. II.

Ro. 13.
Gal. 6. **P**lenitudo legis (vt Paulus ait apostol⁹) dilectio
est. De hac iterum dicit: Inuicem onera vestrā
portate & sic adimplebitis legem Christi. Lex
etenim Christi quid cōgruentius intelligi potest, q̄
charitas: quam tunc vere perficimus, cum fraterna
onera ex amore toleram⁹. Vnde & per beatū Iob di-
Iob. 11. citur, quod multiplex sit lex eius. Quid etenim hoc
loco dei lex accipi, nisi charitas debet: per quā semp
in mente leguntur præcepta vitæ qualiter in actiōe
teneantur. Sed hæc eadem lex multiplex dicitur, quā
studiose per sollicitudinē charitas ad cuncta virtu-
tum facta dilatur. Quæ à duobus quidem præcep-
tis incipit, sed se ad innumera extendit. Huius nāq;
legis initium dilectio dei est, ac dilectio pximi. Sed
Exo. 10. dei dilectio per tria distinguitur, quia ex toto corde,
tota anima, & ex tota fortitudine diligendi conditor iu-

LIBER SECVNDVS.

betur, Qua in re notādum est, quod diuinus sermo cum deum diligere praecipit, nō solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quāto, cum subiungit, ex toto: vt videlicet qui perfecte deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autē dilectio ad duo praecepta deriuatur, cum & per quendam iustū dicitur: Quod ab alio tibi odii fieri, vide ne tu alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quae vultis vt Mat. 7. faciant vobis homines, ita & vos facite illis. Quibus duobus, scilicet vtriusq; Testamēti mādati per vnū malitia compescitur, per aliud benignitas praerogatur, vt malum quod pati non vult quisq;, non faciēs cesset à nocendi opere. Vt rursus bonum quod sibi fieri appetit impendens, erga vtilitatē se proximi exerceat ex benignitate. Sed hae nimirum duo dum sollicita intētionē cogitantur, cor ad innumera virtutum ministeria tenditur, ne vel ad inferenda, quae non debet, desiderijs inquieta mens ferueat, vel erga exhibenda quae debet ocio resoluta torpescat. Nam cum cauet alteri facere quod nequaquam vult ab altero tolerare, sollicita se intentione circūspicit ne superbia eleuet, & vsq; ad despectum proximi animū deiciens exaltet, ne ambitio cogitationē laniet, cumq; hanc ad appetenda aliena dilatat, angustet: Ne cor luxuria polluat, & subiectum desiderijs per illicita corrūpat. Ne ira exasperet, & vsq; ad proferendam cōtumeliā inflammet. Ne inuidea mordeat, & alienis felicitatibus emula suauitatis pertrahat, eamq; vsq; ad lasciuam obrectationis extendat. Ne odium malitia excitet, & vsq; ad iaculum maledictiōis irriter. Rursum

HAY. DE VARIET. LIB.

cum cogitat vt ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirum vt malis bona, vt bonis meliora respondeant: vt erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat, vt malitiæ peste languentibus gratiam benignitatis impendat, vt discordes ad pacem veniant, vt concordēs ad concupiscentiam veræ pacis accingat, vt indigentibus necessaria tribuat, vt errantibus viam rectitudinis ostendat, vt afflictos verbo & compassione mulceat, vt accensos in huius mundi desiderijs increpatione restringat, vt minas potentium ratiocinatione mitiget, vt oppressorū angustias quanta præualet ope, leuet, vt foris resistentibus opponat patientiam, vt intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam, vt erga errata subditorū sic mansuetudo zelum tempereret, quatinus à iusticiæ studio non eneruet. Sic adulationū zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo transcendat. Vt ingratos beneficijs ad amorem prouocet, vt gratis quoque ministerijs in amore seruet. Vt proximorū mala cum corrigere non valet, taceat, vt quæ, cum corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat. Vt sic ea quæ tacet toleret, ne tamen in anima virus doloris occultet. Vt sic maleuolis minus benignitatis exhibeat ne tamen per gratiã à iure rectitudinis excedat. Vt cuncta proximis quæ præualet impendat, sed hæc impendendo non tumeat, Vt sic in bonis quæ exhibet tumoris præcipitiū pauēat, ne tamen à bono exercitio torpescat. Vt sic quæ possidet tribuat, quatenus quanta sit largitas remunerantis attendat, ne cum terrena largitur, suam plus quam

LIBER SECVNDVS.

neceſſe eſt inopiam, & in oblatione muneris hilari-
tatis lumen triſticia obſcuret. Bene ergo voce beati
Iob, lex dei multiplex dicitur. Quia nimirum cum vna
eademque ſit charitas, ſi mētem plene cōperit, hāc ad
innumera opera multiformiter accendit.

Quæ & quāta bona operata ſit charitas
in ſanctis patribus. Caput .III.

Charitas namque per Abel, & electa deo mune-
ra obtulit, & fratris gladios, non reluctando to-
lerauit. Charitas Enoch & inter homines vi-
uere ſpiritualiter docuit, & ad ſublimem vitam ab ho-
minibus etiam corpora abſtraxit. Charitas Noë, de-
ſpectis omnibus ſolū deum placabilem oſtendit, vt
quæ arcæ fabricam ſtudio longi laboris exercuit, &
mūdo ſuperſtitem pio opere exercendo ſuperauit.
Charitas per ſemet Iaphet humiliter verenda patris
erubuit, & ſuperiecto dorſis pallio, quæ nō videbat
abſcondit. Charitas Abrahæ dextram, quia ad mor-
tem filio obediendo extulit, hunc prolis innumeræ
gentium patrē fecit. Charitas Isaac mentem, quam
ſemper ad munditiam tenuit, caligātibus ætate ocu-
lis, ad videnda longe poſt ventura dilatauit. Chari-
tas Iacob cōpulit, & amiſſum bonum filiū medulli-
tus gemere, & prauorū filiorum præſentiam ſub æq̄-
nimitate tolerare. Charitas Ioseph docuit à fratrib⁹
venundatum, & libertate animi infracta, ſeruitium
perpeti, & eiſdem poſt fratribus mēte non elata prī-
cipari. Charitas Moyſen delinquēte populo & vſq̄
ad petitionē mortis in precibus ſtrauit, & vſq̄ ad in-

Orig.

HAY. DE VARIET. LIB.

perfectiorem populi per zeli studiū erexit, vt & p
 pereunte plebe sese morti obijceret, & contra peccan-
 tem protin⁹ vice domini irascētis sēuiret. Charitas
 Phinees brachium in vltione peccantiū erexit, vt ar
 repto gladio coeuntes transfigeret, & iram domini
 iratus placaret. Charitas Iesu exploratorē docuit, vt
 & prius cōtra falsiloquos ciues veritatem verbo de
 fenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes
 alligaret. Charitas Samuel & in principatu humilē
 praeiuit, & integrū in deiectione seruauit, qui cum p-
 sequentem se plebem diligeret, ipse sibi testimonio
 extitit, quia culmē ex quo deiectus est non amauit.
 Charitas David ante iniquū regem, & humilitate cō-
 mouit ad fugā, & humilitate repleuit ad veniam, q
 persecutorē suum & timendo fugit vt dominū, & ta-
 men cum potestatem ferendi repperit, non agno-
 uit inimicū. Charitas Nathan & contra peccantem
 regem in auctoritatem liberæ increpationis sustulit,
 & cum regis culpa deesset, in petitione humiliter fra-
 uit. Charitas per Isaiam nuditatem carnis in prædi-
 catione non erubuit, & subducto carnali velamine
 mysteria superna penetrauit. Charitas Heliam, quia
 feruoris zelo viuere spiritualiter docuit, ad vitam q̄q̄
 & corporaliter abstraxit. Charitas Heliseum, quia
 magistrum diligere simpliciter instituit, magistri spi-
 ritu dupliciter impleuit. Per charitatē Hieremias ne
 in Aegyptum populus descēderet, restitit, sed tamē
 & inobedientes diligens, quo descendere prohibuit,
 & ipse descendit. Charitas Ezechielem, quia prius à
 terrenis desiderijs se sustulit, post per cinnamum ca-

LIBER SECVNDVS.

pitis in aëre librauit. Charitas in Daniele, qui à regis dapibus gulam cōpescuit, ei & esurientiū ora leonum clausit. Charitas tribus pueris, quia in tranquillitate positis incendia vitiorū subdit, tribulationis tēpore & flāmas fornacis temperauit. Charitas in Petro & minis terrētium principum fortiter restitit, & in circūcisione submouenda minoris verba humiliter audiuit. Charitas in Paulo & manus persecquentium humiliter pertulit, & tamen in circūcisionis negotio, longe se impares & priores sensu audenter increpauit.

Quibus modis Charitas consistat.

Caput III.

Charitas quatuor modis consistit, hoc est, in dilectione quæ prima est, secūda vt nosmetipsos Pelag. secūdam deū amemus, tertia proximos, quarta etiam inimicos. Deum ergo plus quam nos diligere, proximum sicut nos, inimicū sicut proximum.

Quod sine charitate nulla bona profunt.

Caput V.

Paulus inquit Apostolus, Si liguis hominū loquar & angelorum, charitatem aut non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalū Prosp.
1. Cor. 13. tinniens. Hominum vel angelorum linguas, inanē facundiam quorundam significatam debemus accipere, qui docendi officium vanitate placendi magis, quam consulēdi charitate suscipiunt, & dicta sua ma

c iij

HAY. DE VARIET. LIB.

1. Cor. 13.
 Sicut cupiunt laudari quod fieri, nec de sanctitate operis, sed de sermonis elucubrati venustate solliciti sunt. Merito hi tales æramento sonanti, aut tinnienti cymbalo cõparantur, qui in modum tinnientis æramenti vel cymbali præclara quæque magis appetunt sonare quod facere. Et si habuero (inquit Apostolus) prophetiam & nouerim omnia mysteria & omnem scientiam. Et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Non ad hoc ista dicit, quasi aliqua bona sine charitate habere aliqui possint, sed quia nihil profint habentibus ea, si à charitate defecerint. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Caritas ergo habenda est ipsa & sectanda, sine qua nec eleemosynæ, nec occisio corporis, nec illa omnia superius dicta, vel alia quælibet bona perducunt aliquos ad salutem. Quia quælibet bona actio vel passio, nisi ex fide, quod per dilectionem operatur, extiterint, nobis prodesse non poterunt. Quapropter nihil eis peccati damnabilis remanere poterit, nec deerit aliquid boni, quibus charitas, omnis inquinamenti mundatio, & bonorum omnium mater, adfuerit.

Qualiter verba beati Pauli apostoli de charitate intelligenda sint. Cap. VI.

Grego. 1. Co. 13.
Charitas patiens est, benigna est. Non æmulari, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irrita

LIBER SECVNDVS.

tatur, nō cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala equanimiter tolerat. Benigna vero est, quia pro malis bona largiter ministrat. Nō emulatur: quia per hoc, quod in presenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cum præmium internæ retributionis anxie desiderat, de bonis se exterioribus non exultat. Non agit perperam: quia quo se in solū dei ac proximi amorē dilatat, quicquid à rectitudine discrepat ignorat. Quid si autē, Perperam agere, S. Basilius in cætera ita definiens ait: quicquid non propter vsus necessarios, sed vel ornatus causa, vel decoris alicui⁹ fit, hoc est perperam agere. Non est ambitiosa charitas: quia quo ardentius intus ad sua fatagit, foras nul⁹ latenus aliena cōcupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hic transitoria possidet, vel vt aliena negligit, cum nihil sibi esse propriū, nisi quod secum permaneat agnoscit. Non irritatur: quia & iniurijs laceffita ad nullos vltionis suę motus excitat, dum magnis laboribus maiora post præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditię mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinat nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantiū exultat. Congaudet autē veritati: quia vt cæteros diligens, per hoc, quod rectum in alijs conspicit, quasi de augmento proprii prouectus hilarascit. Omnia suffert: Prosp. quia omnes inquietos vel inquietudines fundata ani⁹ l. Cor. 13.

Grego.

HAY. DE VARIET. LIB

mi tranquillitate suffert. Omnia credit: quia post hanc vitam, pœnas diuinitus cōminatas credit non metuendo. Omnia sperat: quia præmia præmissa sperat gaudendo. Omnia sustinet: quia reuelationē filiorū dei desiderat fortiter sustinendo. Charitas nunq̄ excidit: non excidit dicit, id est, elapsa non est, vel non excessit. Ipsa enim sola permanet in futurū, vel recte, quia vera est, non mutabitur.

Qualiter charitas erga deū, ⁊ qualiter erga proximū sit exhibenda. Cap. VII.

ERgo si charitatem deo exhibeamus & proximo de corde puro & conscientia bona & fide non ficta, facile peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimenta contemnim⁹, & omnia quæ difficilia sunt humanæ fragilitati vel aspera etiam, cum dilectione perficimus, si tamē deum charitate quæ nobis ab illo, ex toto corde ex tota anima, & totis viribus diligamus. Ex ea em̄ parte quis peccat, ex qua minus diligit deum. Quem si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis vnde peccati desiderijs seruiamus. Et quid est diligere deum nisi illo occupari animo, cōcipere fruendæ visionis ei⁹ effectui peccati odium, mundi fastidium, diligere etiam proximū quem in se sensuit diligendum. Illi vero ex toto & plus q̄ se diligūt deū, qui pro eius amore, suæ ad tempus salutis non parcūt, seipsos tribulationi ac periculis tradunt. Nudari facultatibus proprijs, patriæ suæ extorres fieri. Parentibus & vxoribus & filijs renunciare parati sunt, & vt in totum di

LIBER SECVNDVS.

cā, ip̄am corporis mortē nō solū nō refugiūt, sed etiā libenter excipiūt, ambiētes à corporis sui vita magis, q̄ à deo vita vitæ suę discedere. Proximos nostros sicut nos diligere debemus. Non illi tm̄ proximi n̄ri credēdi sunt, quos nobis gradus sanguinis iūgit, sed pximi nostri credēdi sunt oēs hoīes naturæ nostræ p̄ticipes. Secundū nos proximos oīes diligimus, qñ ad mores bonos & ad æternā vitā consequendā sicut nobis, eorū salutē cōsulimus, qñ nos in eorū peccat̄ ac periculis cogitamus, & sicut nobis subueniri optarem⁹ ita eis pro viribus subuenimus, aut si facultas defuerit, voluntatē subueniēdi tenem⁹. Quapropter hęc est proximi tota dilectio, vt bonū qđ tibi cōferri vis velis & pximo. Et oīm profectus tuos esse credas, & de peccat̄ aliorū tanq̄ de proprijs misericorditer lugeas. Hęc est em̄ charitas quā habere debem⁹ inuicē, sicut dñs oñdit & docuit, dicēs: Diligite inuicē sicut & ego dilexi vos. Maiorē hac dilectio nē nemo habet, quā vt animā suā qs ponat pro amicis suis. Si autē & animā poni oportet, quāto magis in alijs votū & studiū debet intelligi, sine dubio nō fm̄ humanas volūtates, sed fm̄ illū prospectū in q̄ est cōmune omniū propositū placandi dominum.

Basil.
Ioan. 13.

Quod ne tantæ virtutis sit charitas, vt omnem legē ⁊ vniuersa mandata dei in ea possimus complere. Caput VIII.

Quantē autē virtutis sit charitas in cōsequēti b⁹ ponit Apostol⁹ cū ait: Qui em̄ diligit pximū legē impleuit. Nā nō adulterabis, nō occides, nō furtū facies, nō falsum testimoniū dices, nō

Ro. 13.

HAY. DE VARIET. LIB.

concupisces, & si quod est aliud mandatū in hoc verbo instauratur, Diliges proximū tuū tanq̄ teipsum. Et ad vltimum rationē tāti huius boni breuiter colligens, ait: Dilectio proximi malum non operatur. **Ro. 13.** Plenitudo legis est dilectio. Supra dixerat, quia qui diligit proximū, legem impleuit. Et quia difficile videbatur, quomodo quis posset omnem legē in vno sermone cōplere, plenissimam reddit rationē dicēs: Dilectio proximi malum nō operatur. Et ideo plenitudo legis est dilectio. Pone ergo per singula mandata legis dilectionem, & vide quā facile cūcta cōplentur. Nūquid qui diligit proximū, occidere eum potest? Certum est quod nemo quem diligit interficit. Est ergo dilectio per quam impletur mādatum quo præcipitur, non occides. Similiter & qui proximum suum diligit, in vxorē eius adulteriū non committit. Et qui diligit proximū suum quæ eius sunt nō furat. Et q̄ diligit proximū suū, aduersus eū nō dicit falsum testimoniū. Similiter & cætera mandata legē si sit erga proximū dilectio, absq̄ aliquo labore seruātur. Potest & ita intelligi, quod proximus noster sit Christus secundum euangelij sententiam, qui venit & iacentes nos vulneratos à latronibus & nudatos à dæmonibus, iumēto corporis sui superposuit, & ad stabulum ecclesię detulit, & cætera. Hunc ergo proximum, si diligamus omnem legem & vniuersa mandata, in ipsius amore complemus.

Qualiter per charitatē in deo diligitur amicus, ⁊ propter deū diligitur inimicus.

LIBER SECVNDVS.

Caput IX.

SI quis quemlibet amat sed propter deum non Grego.
amat, charitatē non habet, sed habere se putat.
Charitas autē vera est cum & in deo diligitur
amicus, & propter deum diligitur inimicus. Ille em̄
propter deum diligit eos quos diligit, qui etiam eos
diligere à quibus non diligitur scit. Probari autē cha-
ritas per solam odij aduersitatē solet. Vnde & per se-
metipsum dominus dicit: Diligite inimicos vestros,
benefacite his qui vos oderūt. Ille ergo secur⁹ amat, Mat. 5.
qui propter deum & illum amat, à quo se intelligit
non amari, Difficile quippe est omnem vim charita-
tis exprimere, cum omnia dei præcepta sola posside-
at charitas, dicēte beato Augustino: Totam magni-
tudinē & altitudinem diuinorū eloquiorum secu-
ra possidet charitas, qua deum proximumq; diligi-
mus. Hæc in aduersitatibus tolerat, in prosperitati-
bus tēperat, in duris passionibus fortis, in bonis opi-
bus hilaris, intentatiōe tutissima, in hospitalitate lar-
gissima, inter veros fratres latissima, inter falsos pa-
tientissima. Sufficiant autē hæc quæ de charitate scri-
pta sunt, nunc autē de cæteris virtutibus, prout au-
tor lucis dare dignabitur, insistendum est.

De Spe. Cap. X.

SPes est bonorum spectatio futurorū que expri Cassiod.
mit humilitatis affectum & sedulæ seruitutis ob-
sequium. Spes autē vocata quod sit pes progre-
diendi quasi est pes. Vnde e contrario dicitur despe-
ratio, cui nulla est progrediendi facultas. Quia dum

HAY. DE VARIET. LIB.

quisquis peccatū amat futuram gloriā nō sperat. Ille enim fiducialiter expectat, qui eius mandata fideliter seruat.

Quod illis tantūmodo proficit spes, qui ab actione praua quiescunt. Cap. XI.

Isido. **Q**ui male agere non desistūt vana spe indulgentiam de dei pietate requirunt, quam recte quærerent si ab actione praua cessarēt. Metuēdum valde est vt neq; per spem veniæ quam promittit deus perseueranter peccem⁹, neq; quia iuste peccata distringit, veniā desperemus, sed vtrūq; periculum euitemus, & à malo declinem⁹, & de pietate dei veniam speremus. Omnis quippe iustus spe & formidine nitet, quia nunc illum ad gaudiū spes erigit, nunc formidinē terror gehennæ addicit.

Despe non ponēda in homine. Ca. XII.

Aug. **S**pe em̄ (vt ait apostolus) salui facti sumus. Non enim est spes ponenda in homine, quia maledictus omnis (sicut diuina testantur eloquia) qui spem suam ponit in homine. Ac per hoc, & in seipso qui spem suam ponit, huius maledictionis vinculo innectitur. Ideo non nisi à domino deo petere debemus, quicquid speramus vel bene operaturos, vel p bonis operibus adepturos. Ponamus igitur spem in domino, instruente Dauid, dicente: Mihi autem adherere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. Et iterum: Spes mea in deo est.

Pfal. 72.
Pfal. 61.

LIBER SECVNDVS.

Qualiter spes crescit inter aduersa.

Caput XIII.

Tanto namq[ue] spes in deum solidior surgit, quã
to pro illa quisq[ue] gauiora pertulerit. Quia ne-
qua[m] retributionis gaudium de eternitate col-
ligitur, quod non hic prius pia tribulatione semina-
tur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Euntes
ibant & flebant mittentes semina sua. Venientes
autẽ veniẽt in exultatiõẽ portãtes manipulos suos.

Greg.

Psal. 135.

De Fide. Caput XIII.

Fides enim est iustitiã fundamentũ, quam nulla
opera bona præcedunt, & ex qua omnia bona
procedunt. Ipsa nos à peccatis omnibus pur-
gat, mentes nostras illuminat, deo reconciliat, cun-
ctis participibus naturã nostrã cõsociat, spem nob[is]
futurã remunerationis inspirat, auget in nobis vir-
tutes sanctas, ac nos in ear[um] possessione confirmat.

Prosp.

Quod nisi per fidem, quã per dilectionẽ
operatur, nemo potest venire ad requiem.

Caput XV.

Nemo potest ad veram peruenire beatitudi-
nem, nisi per fidem. Sine fide em̄ (vt ait Scri-
ptura) impossibile est placere deo. Fidem sci-
licet illam quã per dilectionem operatur, quia vt Ia-
cobus ait apostol[us]. Fides sine operibus mortua est.
Et iterum: Quid proderit fratres mei, si fidem quis
dicat se habere, opera autem non habeat, nunquid

Heb. 11.

Iaco. 2.

Ibidem

HAY. DE VARIET. LIB.

poterit fides saluare eum? Fides sine operibus ocio-
sa est. Beatus autē est qui & recte credendo bene vi-
uit, & bene viuendo fidem rectā custodit. Frustra si-
bi de sola fide blanditur, qui bonis operibus non or-
natur. Multi fide tātum Christiani sunt, opere vero
à Christiana doctrina dissentiūt. Est autem fides,
virt⁹ p̄clara, per quam sancti patres vniti sunt deo
Cap. ii. Lege ad Hebreos epistolā Pauli apostoli, & iuenies.

Quæ sit differentia inter fidem ⁊ spem.

Caput XVI.

Aug. **E**st itaq; fides bonarum rerū & malarum, quia
& bona creduntur & mala & hoc fide bona
non mala. Est etiam fides & præteritarū rerū,
& præsentium, & futurarum. Credim⁹ em̄ Christū
mortuum quod iam præterijt, credim⁹ sedere ad de-
xtram patris, quod nunc est, credimus venturū ad iu-
dicandum, quod futurū est. Item fides & suarū rerum
est & alienarū. Nam & se quisq; credit aliquando es-
se cœpisse, nec fuisse vtiq; sempiternum. Et alios atq;
alia nec solum de alijs hominibus multa, quæ ad re-
ligionem pertinent, verum etiā de angelis credim⁹.
Spes autem non nisi bonarum rerū est, nec nisi futu-
rarum, & ad eum pertinentium, qui earū spem gere-
re perhibetur. Quæ cum ita sint propter has causas
distinguenda erit fides à spe, sicut vocabulo, ita ratio-
nabili differentia. Nam quod attinet ad non videre,
siue quæ creduntur siue quæ sperantur fidei speiq; cō-
mune est. In epistola quippe ad Hebreos, qua teste
Cap. ii. vfi sunt illustres catholicæ regulæ defensores, fides

LIBER SECVNDVS.

esse dicta est, cognitio rerū quæ non videntur. Quã-
uis quandoq; se quisq; non verbis, non testibus, non
deniq; vllis argumentis, sed præsentium rerū euiden-
tiæ dicit credidisse, hoc est, fidem accōmodasse. Non
ita videtur absurdus vt recte reprehendatur in ver-
bo, eiq; dicatur: vidisti? ergo non credidisti: vnde pu-
tari potest, non esse cōsequens vt non videatur res
quęcunq; creditur. Sed melius hanc appellamus fidē
quam diuina eloquia docuerunt: earum scilicet rerū
quæ non vidētur. De spe quoq; Apostolus ait: Spes Ro. 8.
quæ videtur, non est spes. Quod em̄ videt quis, quid
sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per
patientiam expectamus. Cum ergo nobis bona fu-
tura esse creduntur, nihil aliud quam sperantur. Iam
de amore quid dicam, sine quo fides nihil prodest?
Spes vero esse sine amore non potest. Deniq; vt ait Iaco. 2.
apostolus Iacobus: Et dæmones credunt & contre-
miscunt: Nec tamē sperant vel amant, sed potius qđ
speramus & amamus, credendo venturū esse formi-
dant. Propter quod & apostolus Paulus, fidem quæ Gal. 5.
per dilectionem operatur, approbat atq; commen-
dat, quæ vtiq; sine spe non potest esse. Proinde nec
amor sine spe est, nec sine amore spes, nec vtrumq;
sine fide.

Quod inter se differant spes, fides, cha-
ritas. Caput XVII.

NVnc autē manet, ait apostolus Pau. spes, fides,
charitas, tria hæc, maior autē horum est cha- Cor. 13.
ritas. Fides in spem proficit, Spes vero ad cha-
ritatem.

HAY. DE VARIET. LIB.

ritatem. In presenti vero sunt tria, in futuro sola charitas sanctorum & angelorum & dei. Quicquid fides & spes promiserat cōsummabit. Maius ergo est **Prosp.** quod semper erit, quam quod aliquñdo cessabit. Ceterum prophetiæ & mysteriorū omniū noticia vel scientia, nec non & ipsa fides vel cætera talia, quæ nō perfectione fidelium, sed fragilitate necessaria indicantur, in illa perfectiōe iustorum, quo in charitate radicati contendunt, peruenientibus necessaria esse non poterunt, sed sola charitas ibi perfecta erit, cum perfectos deo, à quo donata est, cōiunxerit.

De Oratione. Caput XVIII.

Cyp. Dominus enim noster Iesus Christus non tm̄ verbis, sed & factis orare nos docuit. Ipse orans frequenter & deprecans, & quid nos facere oporteret exempli sui cōtestatione demonstrans, sicut scriptū est: Ipse autem fuit secedens in solitudines & adorans. Et iterum: Exiuit in mōtem orare, & fuit pernoctans in oratiōe dei. Quod si ille orabat qui sine pctō erat, quanto magis pctōres oportet orare. Et si ille per totam noctem iugiter vigilās & continuis precibus orabat, quanto magis nos in frequentanda oratione debem⁹ nocte vigilare. De hoc & beatissimus Ambrosius episcopus ait: **Amb.** Quod autem dominus Iesus pernoctans fuit in oratione dei, forma tibi præscribitur quam debeas emulari. Quid em̄ te pro salute tua facere oportet, quando p̄ te Christus in oratione pernoctet? Quid te facere cōuenit, cum vis aliquod officium pietatis adoriri, qñ

LIBER SECVNDVS.

Christus missurus apostolos, prius orare curauit?

De laude ⁊ utilitate orationis.

Caput XIX.

Quam autem laudabilis & utilis valdeq; necessaria sit oratio, S. Ioannes Constantino-
politanus antistes inter cætera dicit. Oratio ecclesiastica soluit vricula Petri. Oratio Pauli dilatauit prædicationis fiduciam. Oratio caminum ignis extinxit. Oratio cõclusit orationem leonũ. Oratio seditionem cõpescuit. Oratio paradysum aperuit. Oratio cæli cardines reserauit. Oratio sterilem fecundauit. Oratio Cornelij cælos penetrauit. Oratio publicanum iustificauit. Oratio frequens diaboli iacula submouet. Oratio frequens & cõtinua diaboli tela exuperat. Oratio frequens flammam vitiorũ extinguit. Oratio grandis est animæ munitio. Per orationes purissimas omnia nobis vtilia tribuuntur à domino, & cuncta noxia proculdubio effugantur.

Ioan.

Ifido.

Basili.

De reuerentia ⁊ deuotione orationis.

Caput XX.

Qvando autem stamus ad orationem (vt sanctissimus martyr Cyprianus ait) inuigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tũc animus quàm id solum cogitet quod precatur. Ideo & sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat mentes fratrum, dicendo: Sursum corda, vt dum respondeat plebs: Habemus ad dñm,

Cyp.

d ij

HAY. DE VARIET. LIB.

admoneatur nihil aliud se quàm dominũ cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus & soli deo pateat, nec ad se hostem dei tempore oratiõis adire patiatur. Obrepat em̄ frequenter & penetrat, & subtiliter fallens preces nostras à deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in mente, quando intentione sincera deum debeat non vocis sonus, sed animus & sensus orare. Quæ aut̄ segnitia est alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cū dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, q̄ quod cum deo loquaris? Nam & cum quali deuotione & reuerentia sit orandum beatissimus & sanctissimus pater Benedict⁹ demonstrat dicens: Si cum hominibus potentibus v̄olumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate & reuerentia, quanto magis domino deo vniuersorũ cum omni humilitate & puritatis deuotione supplicandum est. Et non in multiloquio, sed in puritate cordis & cõpunctione lachrymarum nos exaudiri sciamus.

Bene.

Quod ipsa est acceptabilis deo oratio,
quæ sine odio fraterno funditur.

Caput XXI.

Greg. Mar. II. Mat. 6. Luc. 6. **C**VM stabitis ad orationem, inquit dominus, dimittite si quid habetis aduersus alterum. Hinc iterũ dicit: Nisi remiseritis hominibus peccata nec pater vester qui in cælis est remittet vobis peccata vestra. Hinc rersum ait: Date & dabitur vobis, dimit

LIBER SECVNDVS.

tite & dimittetur vobis Hinc constitutione postula
tionis conditionem posuit pietatis dicens: Dimitte Mat. 6.
nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debito
ribus nostris. Ille recte sui delicti veniam postulat, q
hoc quod prius in ipso delinquitur relaxat. Dimitta
mus em̄ quod debetur nobis, vt dimittatur quod de
betur à nobis. Relinque proximo tuo (ait Salomō) Ecc̄l. 28.
nocenti te, & tunc deprecāri tibi pctā soluentur. Ait
enim apostolus Paulus: Volo itaq; viros orare in 1. Ti. 2.
om̄i loco, leuātes sanctas manus sine ira & discepta
tione. Pacificum animum in oratione esse debere, Amb.
vt ad effectū deducatur oratio. Sanctæ enim manus
sunt, quando cor mundum est.

Qualiter semper sine aliqua intermissio-
ne orare possumus. Caput XXII.

A It enim dominus: Oportet semper orare & Beda.
non deficere. Et apostolus. Paul⁹ dicit: Sem- Luc. 18.
per gaudete, & sine intermissiōe orate. Quis 2. Tes. 2.
aūt potest ita semper orare, & sine defectu vel inter-
missione precibus insistere, vt nec alimentum sumē
di, aut dormiendi tempus habeat? Aut ergo dicen-
dum est eum semper orare & non deficere, qui cano-
nicis horis quotidie iuxta ritum ecclesiasticæ traditi-
onis psalmodijs, precibusq; cōsuetis deum laudare
& rogare non desistit, & hoc esse quod Psalmista di-
cebat. Benedicam dominū in omni tempore, semp Psal. 33.
laus eius in ore meo. Aut certe omnia, quæ iustus se-
cundum deum gerit & dicit, adorationē esse reputā
da. Quia em̄ iustus sine intermissione quæ iusta sunt

HAY. DE VARIET. LIB.

agit, ac per hoc sine intermissione iustus orabit, nec vnq̄ ab oratione cessabit nisi iustus esse desistat. Siue em̄ māducat & bibat aut dormiat iustus, aut operetur, aut loquatur, aut aliud quid faciat, si ad gloriā & laudem dei & secundum eius voluntatem facit, oratio est.

Quod cum oratione omnia sunt agēda.

Caput XXIII.

Amb.
2. Tef. 2.
Col. 4.
Cyp.
Aug.
Hiere.

Seru^o em̄ dei assidu^o esse debet in oratiōe, & (vt ait apostolus Paulus) sine intermissione orare. Quia sedulæ preces prouocant animū iudicis ad dandum misericordiam. Nam & idem Apostol^o admonet dicens instate orationi, vigilātes in ea. Docens scilicet & ostendens eos impetrare quod postulant de deo posse quod videat deus in oratione vigilare. Neq̄ die vaces neq̄ nocte, sed cum somnus de oculis tuis ceciderit, tunc sensus tuus in oratione vigilet. Sicut em̄ militi sine armis ad bellum exire non cōuenit, ita homini Christiano procedere quolibet sine oratione non expedit. Egredientes de hospitio armet oratio, regredientibus de platea oratio occurrat. Quicquid Christianus inchoat antea orationē ad deum dirigat. Quicquid perficit, & hoc cum oratione perficiat. Et semper sensu, mente, voce, & opere omnipotentem deum oret, vt ea quæ recta & ei placita sunt, faciat, sibi cogitare, velle, dicere pariter & facere, & vsq̄ ad boni operis pseuerantiā, vitamq̄ perpetuam feliciter peruenire concedat. Frequēter namq̄ orationi insistat, & mala sua præterita cum la

LIBER SECVNDVS.

chrymis vel gemitu quotidie in oratione deo confi-
teatur, & caueat ne ad hoc rursus proruat quod se
fletibus planxisse cognoscit. Meminisci em̄ debet q̄d
dicitur: Ne iteres verbū in oratione tua. Quo videli- Ecc̄l. 7.
cet dicto vir sapiēs nequaq̄ nos prohibet saepe veni-
am petere, sed culpas iterare. Ac si aperte dicat: Cum
mala gesta defleueris, nequaq̄ rursus facies, quod
in precibus iterum plangas.

Quod oratio tunc prætiosior sit, cum ele-
mosyna cōiuncta fuerit. Cap. XXIII.

ORantes autē non infructuosis nec rudis pre-
cibus ad deum veniant. Inefficax petitio est Cyp.
cum precatur deum sterilis oratio. Nam cū
omnis arbor non faciēs fructum bonum excidatur
& in ignem mittatur, vtiq̄ & sermo non habens fru-
ctum promereri deum non potest, qui nulla opera-
tiōe fecundus est. Et ideo diuina scriptura instruit,
dicens, Bona est oratio cum ieiunio & elemosyna. Tob. 12.
Nam qui in die Iudicij præmium pro operibus & ele-
mosynis redditurus est, hodie quoq̄ ad orationem
cum operatiōe veniēti benignus auditor est. Sic de- Actu. 10.
niq̄ Cornelius cēturio cum oraret meruit audiri. Fu-
it faciēs multas elemosynas in plebe, & semp orās
deum. Huic circa nonam horam astitit angelus testi-
monium reddēs sui opis & dicēs Cornelio: Oratio-
nes tuæ & elemosynæ tuæ ascenderunt in memori- Grego.
am coram deo. Cito orationes ad deum ascendūt,
quæ ad eum merita nostri operis imponunt. Vnde
& per Hieremiam prophetam dicitur, Leuem⁹ cor-

Tre. 3. da nostra cum manibus ad deum. Ad deum quippe corda cum manibus leuare, est orationis nostræ studium cum merito boni operis imponere. De hoc & **Leo pa.** sanctus Leo papa. Oratione enim & propitiatio dei queritur, ieiunio concupiscētia carnis extinguitur, elemosynis peccata redimuntur. In orationibus fides permanet recta, in ieiunijs innocēs vita, in elemosynis mens benigna.

De ieiunio exterioris interiorisq; hominis. Caput XXV.

Aug. Ieiunium vniuersam esse dicimus corporis castigationē. Non est tantummodo ieiunandum à concupiscētia ciborum sed ab omni læticia temporalium delectationum. Qui igitur corpori suo ieiunia deuotus iniicit principaliter renuntiet vitijs. Cupiditatum fomites cōprimat, frāgat ineptus mētis, libidines vincat, faces auaritiæ ardētis extinguat, latiusq; factis vim dilectionis extēdat, atq; in alimenta pauperum abrupti apparatus impēdia largiatur. Omnia ergo corporis nefanda peccata animi virtute calcentur, vt & anima sanctitate corporis adiuuetur. Hoc est em̄ perfectum & rationale ieiunium, **Ifido.** quādo noster exterior homo ieiunat, intetior orat. Facilius per ieiunium oratio penetrat cælum, ieiunia fortia tela sunt aduersus tentamenta demoniorum. Cito em̄ per abstinētiā deuincuntur. Ieiunia cum bonis operibus deo acceptabilia sunt. Qui autē cibis abstinent & prauē agunt, dæmones imitātur, quibus esca non est, & nequitia semper est. **Nota** Ille

LIBER SECVNDVS.

enim bene abstinet cibus qui & à malitiæ actibus, & à mundi ieiunat ambitionibus. Vnde & Cassianus *Cassi.* ita inter cætera definiens: Nec solum nobis istud ieiunium visibilium ciborum ad perfectionē cordis, & corporis puritatem sufficere posse credamus, nisi fuerit huic animæ quoq; ieiunium copulatū. Habet namq; & illa suos noxios cibos quibus impugnata etiam sine escaŕū abundantia ad luxuriæ prærupta deuoluitur. Detractio, cibus est eius & quidem persuauis. Ira etiam cibus est eius, licet minime lenis, ad horam tamen infelici esu pascens ac pariter lætali sapore prosternens. Inuidia cibus est mentis, & vana gloria cibus est eius. Omnisq; concupiscentia & peruagatio cordis instabilis, pastus quidā est animę noxijs escis eam nutriens. Si eñ corporaliter ieiunātes perniciosissimis animę vitijs implicemur, nihil nob; proderit carnalis afflictio preciosiore parte pollur;. Oportet ergo exteriorem hominē ieiunantē, interiorem quoq; similiter cibus noxijs temperare.

Quod illud est perfectum ieiuniū, quod cum oratione & misericordia cōmendatur.

Caput XXVI.

NEcessaria animæ nostræ sunt ieiunia, sicut vulneribus medicina. Medelam enim confecerunt vitæ perpetuæ, ita tamē vt duarum rerum testimonio cōmendētur, id est, oratione & misericordia. Quod per solum ieiunium prodesse non posse facundissimus doctor Cassianus in vicesima

HAY. DE VARIET. LIB

Esa. 58.
 prima collatione prophetica demonstrat testimonijs, ita. Quorundam inquit per Prophetam dominus ieiunium detestatur, ex quorum persona cum sibi obijciens ante dixisset: Quare ieiunauimus & non aspexisti? humiliauimus animas nostras & nescisti? contestim subiiciens prodidit causas cur non mererentur audiri: Ecce inquit in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut usque in hanc diem, ut audia- tur in excelsis clamor vester. Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum & saccum & cinerem sternere? Nunquid istud vocabis ieiunium & diem acceptabilem domino? Deinde infert dicens: quomodo acceptabilis fiat continentia ieiunantis, atque euidenter enunciat per se solum ieiunium prodesse non posse, nisi has quae subiiciuntur causas habuerit consequentes. Nonne hoc est inquit, ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Dimitte eos qui confracti sunt liberos & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur. Et anteibit faciem tuam iustitia tua & gloria domini colliget te. Tunc inuocabis & dominus exaudiet, clamabis & dicet, ecce adsum. Videt ergo ieiunium nequaquam principale bonum a domino iudicari, eo quod non per ipsum sed per

LIBER SECVNDVS.

alia opera bonum ac deo beneplacitum fiat. Et rursum ex accedētibz causis non solum vanum, verū etiam odibile cēsetur, dicente domino: Cum ieiuna ^{Hier. 14.}uerint non exaudiam preces eorū. Illud ergo ieiunium ^{Greg.} deus approbat, quod ad eius oculos, manus elemosynarū leuat. Quod cum proximi dilectione agitur, quod ex pietate cōditur. Hoc ergo q̄d tibi subtrahis alteri largire, vt vnde tua caro affligitur, inde egē et proximi caro reparetur. Hinc etenim per Prophetam dominus dicit: Cum ieiunaretis & plangeretis, ^{Zac. 7.} nunquid ieiuniū ieiunastis mihi? Et cum comeditis & bibitis, nunquid non vobis comeditis & vobismetipsis bibitis? Sibi em̄ comedit & bibit, qui alimēta corporis, quæ sunt cōmunia bona cōditoris, sine indigētibus percipit. Et sibi quisq; ieiunat, si ea quæ ad tempus subtrahit, non pauperibus tribuit, sed vētri postmodum offerēda custodit. Hinc per prophetam ^{Iohel. 1.} Iohel dicitur. Sanctificate ieiuniū. Ieiunium q̄p se sanctificare est adiunctis bonis alijs, dignam deo abstinentiam carnis ostendere.

De Eleemosyna. Caput XXVII.

Qui enim vult ordinate dare eleemosynam, a seipso debet incipere & eam sibi primum dare. ^{Aug.} Est em̄ eleemosyna opus misericordie, verissimeq; dictum est: Miserere animæ tuę placēs deo. Propter hoc renascimur vt deo placeamus, cui merito displicet, quod nascēdo contraximus. Hæc est prima eleemosyna quam nobis debemus.

Aug.
Luc. II.

Date eleemosynā (ait dominus) & ecce omnia munda sunt vobis. Non solum ergo qui dat esuriēti cibum, sitiēti potū, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulū, egro vel incluso visitationem, captiuo redemptionē, debili subuectionē, cæco deductionē, tristi consolationem, non sano medelam, erranti viam, deliberanti consilium, & quod cuiq; necessarium indigenti, verē etiam qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat. Et qui emendat verberē in quē potestas datur, vel coërcet aliqua disciplina, & tamen peccatū ei⁹ quod ab illo læsus vel offensus est dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur, non solū in eo quod dimittit atq; orat, verū etiam in eo quod corripit, & aliqua emendatōrā pœna plectit, eleemosynā dat, qui misericordiam præstat. Raphael quoq; angelus vt eleemosyna libēter ac largiter fiat hortatur, dicēs: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat pctā. Ostēdit orationes nostras ac ieiunia minus posse nisi eleemosynis adiuuētur. Deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factorū & operum accessiōe scientur. Reuelat angelus & manifestat & firmat eleemosynis petitiōes n̄as efficaciores fieri, eleemosynis vitam & periculis redimi, eleemosynis animas à morte liberari. Duæ namque sunt eleemosynæ.

Isido. Vna corporalis, argenti dare quicquid potueris, al-

LIBER SECVNDVS.

sera spiritualis dimittere à quo læsus fueris.

De laude & vtilitate Eleemosynarum.

Caput XXIX.

VEndite (inquit dominus) quæ possidetis, & Luc. 11.
date eleemosynam. Et iterum: Date eleemo- Lucæ. 12.
synam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et Pro. 13.

Salomon ait: Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ.

Qui autem miseretur pauperi beatus erit. Et iterum Ecccl. 29.

Scriptura: Conclude eleemosynam in sinu pauperis

& hæc pro te exorabit ab omni malo. Ignem ardentem

extinguit aqua, ita & eleemosyna peccatum. Et iterum Pro. 27.

Qui obturat aures suas ne audiat pauperem, & ipse in Cyp.

uocabit dominum, & non erit qui exaudiat eum. Neque

enim misericordiam dei mereri poterit, qui miseri-

cors ipse non fuerit, aut impetrabit de diuina pieta-

te aliquid in precibus qui ad precem pauperis non fue-

rit humanus. Quod iterum in psalmis spiritus san-

ctus declarat & probat, dicens: Beatus qui intelligit su- Psal. 40.

per egenum & pauperem, in die mala liberabit eum

dominus. Nam & Daniel regi Nabuchodonosor le Dan. 4.

gitur tale dedisse consilium: Propterea Rex placeat ti-

bi consilium meum, & peccata tua eleemosynis redi-

me, & iniustitias tuas miserationibus pauperum, &

erit deus parcens peccatis tuis. Quod si peccata sua re-

dimere voluisset, potuisset utique euadere mala quæ

perpeffus est. Deus enim eleemosynis pauperum feceratur, & cum datur minimis Christo datur. Ipse enim in iudicio suo dicturus est, Esuriui & dedistis mihi manducare, Sitiui & dedistis mihi potum. Nudus Mat. 25.

HAY. DE VARIET. LIB.

Mat. 25. fui & vestistis me, hospes & collegistis me. Infirmus
& in carcere, & visitastis me, & cætera. Et quod feci-
stis vni de minimis meis, mihi fecistis. Et tunc audiēt
vocē illam beatam: Venite benedicti patres mei, pro-
cipite præparatum vobis regnū ab origine mundi.

Quod per eleemosynā omniū peccatorū
tribuatur remissio. Caput XXX.

Tob. 4. **B**Eatus namq; Tobias filium monens, vt eleemo-
synam faceret, ait inter alia: Ex substantia
tua fili mi fac eleemosynam, & noli auertere
faciē tuam ab vilo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te
auertat facies domini. Quomodo potueris, ita esto
misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.
Si exiguum fuerit, etiam exiguum libēter impartire
stude. Præmium enim bonū tibi thesaurizas in die
necessitatis. Quoniā eleemosyna ab omni peccato
& à morte liberat & non patiet animā ire in tñbras.

Quam pie ac salubriter ad eleemosynæ
studium diuina nos instruat scriptura.

Caput XXXI.

Tob. 4. **F**iducia magna erit corā summo deo eleemo-
syna, omnibus faciētibus eam. Hinc & per quē
dam sapientem dicitur. Fili eleemosynam pauperis
ne defraudes, & oculos tuos ne transuertas à paupe-
re. Animam esurientē ne despexeris, & non exaspe-
res pauperē in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, &
non protrahas datum angustianti. Igitur quicumq;

LIBER SECVNDVS

de virtute eleemosynæ plura noscere cupit, legat librum sanctissimi martyris Cypriani, quæ de eleemosyna scripsit. Et beati Maximini Taurinensis episcopi librum, quæ & ipse de eleemosyna scripsit, & sufficienter inueniet.

De Humilitate. Caput XXXII.

Humilitas quidem hæc est, vt omnes homines Basili.
æstimemus superiores nobis, & omnibus nos inferiores & viliores, non solum humili pronuntiemus sermone, sed etiam intimo credam⁹ cordis affectu.

De laude humilitatis. Cap. XXXIII.

Dominus ac redemptor noster vt ad humilitatē nos prouocaret, per euangelium suum formam nobis humilitatis ostendit dicens: Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Ipse etenim per Prophetam dicit: Ad quē aut respiciam nisi ad humilem & quietū et timentē sermones meos? Hinc beat⁹ Petrus apostolus ait: Omnes autē inuicem humilitatē insinuare. Quia deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiam. Esai. 66.
1. Pe. 5. Esto in humilitate fundatus, esto omnium nouissimus. Humilia te vt exalteris. Minimum te fac omnibus, nulli te præponas, nulli te superiorem deputes. Aestima omnes superiores esse tibi, quamuis summus sis. Humilitatē tene, quia si humilitatem tenueris, gloriosus eris. Quantum enim humilior fueris tū te sequitur altitudo gloriæ. Descen-

HAY. DE VARIET. LIB.

de, vt ascēdas, humiliare vt exalteris, ne exaltatus humiliteris. Humilitas aut casum nescit, humilitas lapsum non nouit. Qui enim sibi vilis est ante deum magnus est. Et qui sibi displicet deo placet. Esto igit paruus in oculis tuis, vt sis magnus in oculis dei. Tantum em̄ eris ante deum pretiosior, quantum fueris ante oculos tuos despectior. Porta quoq; semper verecundiam in vultu de recordatiōe peccati. Puluis es, in puluere sede. Cinis es, in cinere viue. In summo honore summa tibi sit humilitas, non te extollat honor. Tanto maiori humilitate perspicuus esto, quanto magis fueris dignitate praelatus. Occasio igitur peccationis nostrae facta est superbia diaboli, & argumentum redemptionis nostrae inuenta est humilitas dei. Hostis enim noster inter omnia conditus videri super omnia voluit elatus, redemptor aut noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Ergo dicatur humilibus, quia dum se deiciunt, ad dei similitudinem ascendunt. Dicatur elatis, quia dum se erigunt in apostatae angeli imitationem cadunt.

Grego.

Quod per autoritatē humilitatis sancti viri culpas delinquentium feriunt.

Caput XXXIII.

Sancti etenim viri per autoritatem humilitatis nullis potestatibus contra veritatem agentibus parcunt. Sed quos attolli per elationem conspiciunt, per spiritus autoritatē premunt. Hinc est enim

LIBER SECVNDVS.

quod a deserto Moyses veniens Aegypti regē ex au-
 toritate aggreditur dicens: Hæc dicit dominus deus
 Hebreorum. Visque quo non vis subijci mihi? dimit-
 te populum meū vt sacrificet mihi. Cui dum plagis
 oppressus Pharaon diceret. Ite, sacrificate deo vestro
 in terra: aucta protinus autoritate respondit. Non
 potest ita fieri, abominationē eū Aegyptiorū immo-
 labimus dñō deo nostro. Hinc enim est quod peccā-
 tem regē Nathan aggreditur cui prius similitudinē
 perpetratae præuaricatiōis obiiciens, eumq; reū per
 proprii iudicij vocē tenens, protin⁹ subiunxit, dicēs:
 Tu es ille vir qui fecisti hanc rem. Hinc est eū quod
 vir dei ad destruendā Idololathriā Samariā missus,
 Hieroboam regē super altare thura iacentē, non re-
 gem veritus, non formidine mortis pressus cōtra al-
 tare intrepidus autoritatem liberę vocis exercuit, di-
 cens: Altare altare hæc dicit dñs. Ecce filius nascetur
 domui David, Iosias nomine, & immolabit sup te sa-
 cerdotes excelsorū. Hinc est quod Achab superbus,
 idolorū seruitio subactus, cum increpare Heliā præ-
 sumeret, dicens: Tu es ille qui cōturbas Israēl. Heliā
 protinus superbi regis stulticiā, obiurgationes libe-
 ræ autoritatis percussit, dicēs: Non ego turbauī Isra-
 ēl, sed tu & domus patris tui, qui dereliquistis man-
 data domini, & secuti estis Baalim. Hinc est quod He-
 liseus veram magistri celsitudinem sequens, eūdem
 Achab ad se cum Iosaphat rege veniētem ex reatu p-
 fidie confidit dicēs. Quid tibi & mihi? vade ad pro-
 phetas patris tui & matris tuæ. Et viuit dñs exercitu-
 um in cuius conspectu sto, quod si non vultum Iosa-

Exo. 5.

2. Reg. 12.

1. Re. 13.

3. Re. 18.

4. Re. 36.

HAY. DE VARIET. LIB.

phat regis Iudæ erubescere nec attēdissem quidē te
 nec respexissem. Hinc est quod idem vir Naamā ad
 se cum equis & curribus venientē ante ostiū fixit, &
 talētorum copia ac vestium fulto nō occurrit, non
 4. Re. 5. ianuam domus aperuit, sed vt lauare septies in Ior-
 dane debuisset per nunciū iussit. Vnde & idē Naamā
 iratus recedebat dicēs. Putabā quod egrederetur ad
 me. Hinc est quod Petrus cum eum sacerdotes &
 Act. 4. principes, etiam per flagella seq̄iētes, in Iesu nomine
 loqui prohiberent, cum magna protinus autorita-
 te r̄ndit, dicēs: Si iustū est in conspectu dei, vos poti⁹
 audire quā deū, iudicate. Non em̄ possumus quæ
 vidimus & audiuimus non loqui. Hinc est q̄d Paul⁹
 Actu. 23. cum residentē contra veritatē sacerdotum principē
 cerneret, eumq; minister illius alapa percussisset, nō
 maledictū perturbatus intulit, sed repletus spiritu li-
 bera voce prophetauit dicēs: Percutiet te deus pari-
 es dealbate, & tu sedēs iudicas me secundū legē, & cō-
 tra legem iubes me percuti? Hinc est q̄d Stephanus
 Actu. 7. cōtra vim p̄sequentū autoritatē vocis exercere nec
 moriturus expauit, dicens: Dura ceruice & incircun-
 cisis cordibus & auribus, vos semper spiritu sancto
 restitistis sicut & patres vestri. Sed quia sancti viri
 ad verba tantæ altitudinis, zelo veritatis non autē
 vitio elationis exiliunt, ipsi parēter indicant qui fa-
 ctis dictisq; alijs, & quanta humilitate pol'eāt, & ex-
 ga eos quos redarguunt quanta charitate ferueant,
 manifestant. Superbia quippe odiū generat, humili-
 tas amorē. Verba itaq; quæ amor exasperat, profe-
 cto ex fonte humilitatis manant. Quomodo ergo

LIBER SECVNDVS.

Stephanus proferre increpationē per elationē potu-
 it, qui pro eisdē, quos increpauerat, ad deteriora cre-
 scentibus, seq̄ lapidantibus flexis genibus orauit, di-
 cens: Domine ne statuas illis hoc peccatū? Quomo-
 do Paulus contra gentis suę sacerdotē ac principem
 asperitatis verba superbiens, intulit, qui humilitate
 se etiam discipulorū seruitio substernit, dicens: Non
 em̄ nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christū do-
 minū nostrū. Nos autē serui vestri per Christū? Quo-
 modo Petrus per elationē principibus restitit, quo-
 rū errorē compatiens, velut reatum excusat, dicens:
 Scio quia per ignorantia fecistis, sicut & principes ve-
 stri. Deus qui prænucliauit per os omniū propheta-
 rū pati Christū suum, impleuit sic, quos ad vitam mi-
 sericordia trahit dicens: Pœnitementi igitur & cōuer-
 timini vt deleantur peccata vestra? Quomodo Heli-
 feus videre Naaman ex elatione noluit, qui non so-
 lum se conspici, sed teneri se etiā à muliere permisit?
 De qua scriptū est. Cumq̄ venisset ad virū dei in mō-
 te apprehēdit pedes eius, & accessit Giezi, vt amoue-
 ret eam, & ait homo dei. Dimitte illam, anima enim
 eius in amaritudine est. Quomodo Helias superbo
 regi increpationis verba p̄ tumorē intulit, qui ante
 illius currū humiliter cucurrit, sicut scriptū est. Accin-
 ctusq̄ lumbz̄ currebat ante Achab? Quomodo Hie-
 roboam præsentia ex elatione despexit qui arētem
 dextrā eius saluti pristinae protinus ex pietate repa-
 rauit? sicut scriptū est: Cumq̄ audisset rex sermonē
 hominis dei, quē clamauerat cōtra altare in Bethel,
 extēdit manum suā de altari, dicens: Apprehēdite

Act. 7.

1. Cor. 10.

Actu. 3.

4. Reg. 4.

3. Reg. 18.

3. Reg. 13.

§ II

HAY. DE VARIET. LIB.

eum. Et exaruit manus eius? Et paulopost. Orauit
 2. Re. 13° vir dei faciē domini, & reuerſa eſt manus eius ad eū,
 & facta eſt ſicut prius fuerat? Quia ſuperbia gigne-
 re virtutes neſcit, quanta ex humilitate prodiit vox
 increpationis oñditur, quam ſigna comitatur. Quo
 modo Nathan contra David regē per verba incre-
 pationis tumuit, qui cum increpanda culpa in ter-
 ram eius conſpectui pronus ſtrauit? ſicut ſcriptum
 eſt. Nunciauerunt regi dicentes. Adeſt Nathan pro-
 pheta. Cumq; introiſſet ante cōſpectum regis, ado-
 rauit illum pronus in terra. Quomodo Moyses re-
 gi Aegyptio libere reſiſtēs eum deſpicere potuit, qui
 deo familiariter colloquens ſequentē ſe Iethro co-
 gnatū humilis adorauit? Cuius etiā conſilio tātam
 obediētiam præbuit, vt poſt ſecreta dei colloqa ma-
 gnū lucrum duceret, quod foris ab ore hominis au-
 daret? Ex alijs ergo ſanctorū factis diſcimus, quid de
 alijs penſare debeam? Sancti etenim viri nec ex el-
 atione ſunt liberi, nec ex timore ſubmiſſi, ſed cum eos
 rectitudo ad libertatē vocis erigit, cōſideratio infir-
 mitatis proprię in humilitate cuſtodit. Culpas quip-
 pe delinquentiū, & ſi ex alto increpantes feriunt ſe-
 metipſos tñ apud ſe ſubtilius iudicātes, quaſi in abie-
 ctos ponunt. Et quo praua in alijs inſequuntur, in eo
 ad reprimēdos ſe atrociores reddunt. Rurſumq; q̄
 ſibimet meliora agētibus nequaq̄ parcunt, eò vigi-
 lantius aliena reprehēdunt. Quid enim de humana
 potētia mirari poterunt qui ſemetipſos quoq; deſpi-
 ciunt, etiam cum intime per eam arcē ſublimitat̄ ap-
 prehēdunt? Idcirco igitur bene foris diiudicāt alti-

LIBER SECVNDVS.

rudinē terrenæ celsitudinis, quia intus oculum non
grauat pondus tumoris.

De Patientia. Caput XXXV

Patientia vera est aliena mala æquanimiter p
peti, contra eum quoq; qui mala irrogat nul-
lo dolore morderi. Nam qui sic proximi ma-
la portat, vt tamen tacitus doleat, & tēpus dignę re-
tributionis querat, patientiā non exhibet, sed oñdit.
Scriptum quippe est. Charitas patiens est, benigna
est. Patiens namq; est, vt aliena mala toleret. Beni-
gna vero est, vt ipsos etiam, quos portat, amet. 1. Cor. 13.

De laude patiētiae. Cap. XXXVI.

Patientia aut̄ fratres dilectissimi, non tm̄ bona
custodit, sed & repellit aduersa, Spiritū sanctū Cypri.
fouens, & cælestibus ac diuinis coherens cōtra
facta carnis & corporis (quibus anima expugnatur
& capitur) virtutū suarū propugnaculo reluctatur.
Late patet patientiæ virtus, & vbertas eius & largi-
tas de vnus quidē nominis fonte proficiscit, sed ex-
undantibus venis per multa gloriarū itinera diffun-
ditur. Nec proficere aliquid in actib⁹ nostris potest
ad consummandū gloriam, nisi inde cōsummatio-
nis accipiat firmitatē. Patientia est que nos domino
& cōmendat & seruat. Ipsa est quæ iram tēperat, q̄
linguam frenat, quæ mentem gubernat, pacē custo-
dit, disciplinā regit, libidinis impetū frangit, tumorū
violentiā comprimit, incendiū similitatis extinguit.
Coërcet potētiā diuitū, inopiam pauperū refouet,

HAY. DE VARIET. LIB.

Tuetur in virginibus beatam integritatē, in viduis laboriosam castitatem, in cōiugatis & maritatis indiuiduam castitatē. Facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, cōtra iniurias & cōtumelias mites. Docet delinquentibus cito ignoscere, si ipse delinquas, diu & multum rogare. Tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria cōsummat. Ipsa est quæ fidei nostræ firmamēta firmiter munit. Ipsa est quæ incrementa spei sublimitate perhibet. Ipsa dirigit vt tenere possimus viam Christi, dum p̄ eius tolerantiam ingredimur. Ipsa efficit vt perseueremus filij dei, dum patientiā patris imitamur. Hæc em̄ christianitatis summa est, vt amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiā rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad iniuriā, potentior constituetur in regno.

Exempla sanctorum patrū de patientia.

Caput XXXVII.

Cyp.
1. Pe. 2. **P**etrus super quē ecclesia domini dignatiōe fundata est, in epistola sua ponit & dicit. Christus passus est pro vobis, relinquēs vobis exemplū vt sequamini vestigia eius, qui peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceret non remaledicebat, cum pateretur non cōminabatur. Tradebat autē se iudicanti se iniurte. Inuenimus deniq; & Patriarchas, & prophetas, & iustos omnes qui figurā Christi imagine præeunte portabant, nihil magis custodisse in laude virtutū suarū, q̄ qd patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic

LIBER SECVNDVS.

Abel originem martyrij & passionē iusti hoīs initi-
ans primus & dedicans, aduersus fratrem fratricidam
non resistit nec reluctatur, sed humilis & mitis patie-
ter occiditur. Noë per centū annos in ædificationē **Bern.**
arcæ longos sustinuit labores, sed hos patienter & fi-
ne murmuratione pertulit. Sic Abraham deo credens **Cyp.**
& radicem ac fundamentū fidei primus instituēs, tē-
ratus in filio non dubitat nec cunctatur, sed præce-
ptis dei tota patientia deuotionis obsequitur. Et Isa-
ac ad hostiæ dominicæ similitudinē præfiguratur, quā
à patre immolandum offertur, patiens inuenitur. Et
Iacob fugatus à fratre de domo sua patienter excedit,
& maiore patientia postmodū supplex adhuc magis
impiū & persecutorem muneribus pacificis ad cōcor-
diam reuocat. Ioseph venundatus à fratribus & rele-
gatus, non tū patienter ignoscit, sed & gratuita fru-
menta venientibus largitur & clementer impartit.
Moyse ab ingrato & p̄fido populo cōtemnitur fre-
quenter & pene lapidatur, & tamen lenis & patiens **Greg.**
pro eisdem dñm deprecatur. Samuel vero ab scelera-
to populo de principatu eijcitur, & tamen pro eisdē **Cyp.**
lachrymosis precibus dominū supplicat. In
Dauid vero, ex quo secundū carnē Christi natiuitas
oritur, quā magna & mira & Christiana patientia,
habuisse in manu sæpe vt Saul regē persequentē se,
& interficere concupiscentem, posset occidere, & tū
subditū sibi & traditum maluisse seruare, nec repen- **Ioan.**
disse inimico vicē, sed occisum adhuc insuper & vin-
dicasse. Esaias propheta patienter à perfidis sectus esse
perhibetur. Hieremias propheta neruo religatur, sed

HAY. DE VARIET. LIB.

cuncta pro dño patienter ptulisse legitur. Ezechiel in captiuitate positus patiens per omnia fuisse cognoscitur. Daniel in lacum leonū mittitur, & patiens in omnibus tribulationibus pro dei amore fuisse reperitur. Tres pueri in camino ignis missi pro dei amore patienter sustinuerunt, vnde & in sancta ecclesia celebre nomen promeruerunt. Iob orbitate filiorū percussus, substantiaq; innumera priuatus, tormentis grauioribus corporis sui afflictus, ab vxore multis opprobrijs vexatus, ab amicis irrisus, nunq̄ ex ore suo indignū protulit sermonē, sed omnia patienter pertulit. Tobias cæcitate percussus, ab vxore improperatus, nunq̄ ex eius ore sermo murmuratiōis exiit, sed patiens in omnibus semp fuisse cognoscit. Machabei martyres innumera pro lege dei sui patienter sustinuerunt tormenta. Ioānes baptista ab impiissimo Herode rege in carcerē truditur, ibiq; patienter p̄ veritatis assertiōe capite plectitur. Petrus apostolorū princeps (sicut in Actis apostolorū legitur) cum cæteris suis coapostolis sæpe flagellatur p̄ diuinitatis cultu, patiens & gaudens semp fuisse reperitur. Vnde dicit scriptura. *Actu. 4.* Ibāt apostoli gaudentes à conspectu concilij, quod digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumeliam pati, Paulus apostolus multa p̄ Christi amore passus est, quæ etiā enumerari difficile est: carceres, vincula, verbera, flagella, supplicia. A Iudæis lapidatur, virgis cæditur, præcipitatur, latrones incurrit, ab inimicis fratribus insidias pfert, int̄ timor est, foris pugna. Patitur famem, nuditatē, calumnias, insidias, tribulationes. Bestias tolerat, & quid op?

LIBER SECVNDVS.

est multa dicere: quotidie moritur, & tamen in his
omnibus gaudet & gloriatur, atq; patiens & exultans di-
cit: Gaudeo aut in passionibus meis. Et iterum: Non so- ^{Col. 1.}
lum aut, sed & gloriamur in tribulationibus. Si ergo ^{Ro. 5.}
tanta patiens gaudebat & gloriabatur, quae erit venia, quae
excusatio his, qui pro paruis iniurijs ac verberibus,
aut qualibuscumque tribulationibus, quae vtiq; illis in-
feriores sunt, impatientes existunt: Ioannes aposto-
lus & euangelista in dolio feruenti missus, & in insula
Pathmos exilio relegatus cuncta aduersa sibi illata
patienter propter amorē Christi tolerat. Stephanus
ab apostolis diaconus ordinatus inter manus lapi-
dantiū corde pacifico pro suis ipsis inimicis, fixis in
terra genibus deprecatur. Ecce enim cognoscimus di-
uina nos instruente scriptura, quia sancti patres no-
stri qui nos praecesserunt per virtutē patientiae caele-
stes coronas promeruerunt. Seruate ergo fratres in ^{Grego.}
mente patientiam, eamque cum res exigit, exercete in ope-
ratione, nulla vestra rerum vos damna perturbet. Si enim
fixa mente mensura damna praesumitis, damna rerum trans-
euntium grauiora non putatis. Si aeternae retributionis
gloriam conspicitis, de temporali iniuria non doleris.
Tolerate ergo aduersarios vestros, sed ut fratres dili-
gite quos toleratis.

Testimonia sacrae scripturarum de pa- tientia.

Caput XXXVIII.

Dominus ac redemptor noster, qui princeps ^{Isa. 9.}
pacis a propheta appellatur, in cuius secundum
carnem natiuitate angelorum cecinit exercitus.

e v.

HAY. DE VARIET. LIB

- Luc. 2.** Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Qui anteq̄ ad cælestia carne ascenderet, ait: In patientia v̄ra possidebitis animas vestras.
- Luc. 21.** Sic & apostolus Paulus ait. Patientia vobis necessaria est vt voluntatē dei faciētes reporretis promissionē. Item: Pacem sequamini cum omnibus & sanctimoniā, sine qua nemo deum videbit. Hinc Iacobus ait. Patiētia aut̄ opus perfectū habeat, vt sitis perfecti & integri in nullo deficiētes. Beatus vir qui suffert tentationē quoniā cum probatus fuerit accipiet coronā vitæ quā repromisit deus diligētibus se. Hic
- Heb. 10.** Salomon ait: Melior est patiens viro forti, & qui dominat̄ animo suo, expugnatore vrbiū. Pacē igitur charissimi habeamus, quia pacificos & cōcordes deus in domo sua habitare præcepit, vt qui filij dei esse cœpimus in dei pace maneamus, & quibus spiritus vnus est, vnus sit & animus & sensus. Beatissim⁹ nāque martyr Cyprianus elegantissimū de bono patientiæ scripsit librū, quē qui legere voluerit, pleniter in eo, quale sit bonū patiētia, inuenire poterit.
- Heb. 12.**
- Iaco. 1.**
- Eodem**
- Pro. 16.**
- Cyp.**

De Tolerantia. Cap. XXXIX.

- Greg.** **S**I filij electorū sumus, restat necesse est vt per eorū exempla gradiamur. Bonus enim non fuit qui malo tolerare recusauit. Hinc namq̄ est quod de semetipso beatus Iob asserit dicens. Frater fui draconū & socius strutionum. Hinc p̄ Salomonē sponsi voce sanctæ ecclesiæ dicitur. Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielē
- Iob. 30**
- Cantico. 2.**
- Ezec. 2.** elem dominus dicit, Fili hominis ne timeas eos, ne

LIBER SECVNDVS.

que sermones eorū metuas, qm̄ increduli & subuersores sunt tecū & cum scorpionibus habitas. Hinc ^{2. Pet. 2.} Petrus beati Loth vitā glorificat dicens. Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa cōuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus di ^{Phil. 2.} scipulorū vitam & laudat & roborat, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis sicut luminaria in meridie verbū vitæ cōtinentes. Hic Ioannes Pergami ecclesie attestatur dicens. Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanæ, & tenens nomen meū non negasti fidē meam. Ecce fratres charissimi pene om̄ia percurrēdo cognoscimus, quia bonus non fuit, quē malorum prauitas non probauit. Vt em̄ ita loquar, ferrum nostræ animæ nequaquā producit ad subtilitatē acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Tolerem⁹ igitur aduersarios nostros, sed sine cessatione amemus quos toleramus, eisq; quæcunq; possumus bona, hilari animo tribuam⁹. Quia hoc solum deus sacrificiū accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis, flamma charitatis incendit. Hinc dominus in euangelio ait: Diligite inimicos ve ^{Mat. 5.} stros, bene precemini his qui oderunt vos, & orate pro psequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est.

**Qualis debeat esse tolerantia seruorum
dei tempore tribulationis. Cap. XL.**

Oportet te o Christiane inter odia cordium, inter probra linguarum, inter ipsas persequentium manus æquali imò lætiori semper corde verari. Et si tibi ablatę fuerint facultates tuę, dic. Nudus exiui de vtero matris meę, nudus & hinc abscedam. *Iob. 1.*
1. Timo. 6. Adde & illud apostolicū. Nihil intulimus in hūc mūdum, sed nec auferre quid possumus. Audis te maledici & infamari apud hoīes & cōtumelijs onerari, recordare & ante oculos pone verbū dñi, quibus ait: *Luc. 6.*
Eodem Vę vobis cum benedixerint vobis omēs homines. Et iterū. Gaudete & exultate, cum eiecerint nomen vestrū tanq̄ malum, ppter filiū hominis. Expulsus es patria & domo, recordare q̄a non habemus hic permanentē, sed futurā inquirim⁹. Quid te ergo patriā putas perdidisse qui in tota terra peregrinus es? Sed & si egritudinē incurristi grauissimā, vtere apostolico illo sermone quo ait. Nam & si is qui for̄ est homo noster corrūpitur, tñ is qui intus est renouat̄ de die in diē. In carcere inclusus es & mors crudelis imminet & intentat̄, adduc añ oculos Ioannē in carcere ceruice cęsum, & tñ pphetę caput saltatrici puellę in mercedē libidinis datū. Hęc ergo singula cum inferunt̄ iniuria, sed eorū q̄ p his retribuūtur gloria, nō solū a pētis absoluit̄ qui hoc patit̄, sed & iustitias acquirit, tñ est vt fides eū constātiaq̄ non deserat,

De Indulgentia. Cap. XLI.

Mat. 6. **A**it dominus. Si dimiseritis hominibus peccata eorū, dimittet & vobis pater vester qui in celis sit peccata vestra. Sin aut̄ non dimiserit

LIBER SECVNDVS.

tis hominib⁹ peccata eor⁹, nec pater vester dimittet vobis pctā vestra. Hinc Petrus ait: Non reddentes malū pro malo, nec maledictū pro maledictō, sed e-^{1. Pe. 36} contrario benedicētes, quia in hoc vocati estis, vt benedictionē hereditatis possideatis. Hinc Paulus ait: Eph. 4° Cū patiētia supportātes inuicē, & donantes vobismetipsis. Si quis aduersus aliquē habet querelā, sicut deus in Christo donauit vobis, ita & vos facite, nul-^{Leui. 19.} li malū pro malo reddētes. Hinc diuina scriptura dicit: Ne quæras vltionē nec memoreris iniuriæ cuius^{Pro. 20.} tuor⁹. Hinc Salomon ait. Ne dicas reddā malū pro malo, expecta dñm & liberabit te. Relinque proximo tuo nocēti te, & tunc deprecāti tibi peccata soluentur. Igit quicumq; remissionē suor⁹ vult accipere pctōrum, dimittat om̄ibus in se peccātibus, quia tale vnusquisq; indulgentiā accepturus est a dño, qualem & ipse dederit proximo suo.

De Misericordia. Cap. XLII.

Misericordia, cōpatiēdo alienæ miseriæ vocabulū sortita est. Om̄ia peccata misericordię opibus expurgātur, sed iam caueat peccare q misericordiā impartit. Ceter⁹ nulla est delicti venia, qñ sic p̄cedit misericordia, vt eam sequatur pctā. Nullus aut in alieno misericors esse potest, qui prauē viuendo in se misericors non est, Qui em̄ sibi neq̄ est, cui bon⁹. Nulla scelera misericordijs redimi possunt, si in peccatis quisq; permanserit. Tunc autē fructū misericordiæ cōsequitur indulgentia, qñ ab scelerū opere desinitur. Misericordes igit simus ad

HAY. DE VARIET. LIB.

omnes, vt & ipsi misericordiã cõsequamur à dño, ip̃s
Mat. 5. dicente: Beati misericordes, qm̃ ipsi misericordiã cõ
Luc. 6. sequent̃. Et iterũ. Estote igit̃ misericordes, sicut & pa
Eph. 4. ter vester misericors est. Hinc Paulus ait. Estote aut̃
inuiçẽ benigni, misericordes, induite vos sicut electi
dei viscera misericordiã. Hinc Salomõ ait. Facere
Pro. 21. misericordiã & iudiciũ magis placet dño q̃ victime
Ecc̃i. 35. Hinc per quendam sapientem dicitur. Qui facit mi
sericordiam, offert sacrificium,

De Compassione. Cap. XLIII.

Mat. 7. **P**ER euangelium namq; suũ admonet nos dñs
dicens. Omnia quecunq; vultis vt faciant vo-
bis homines, ita & vos facite illis. Hęc est em̃
lex & prophetã. Quod tibi accidere non vis, nec p̃-
ximo tuo cupias euenire. Condole in alienis calamit̃
tatibus, satiare fletibus; in alienis laboribus, in tribu-
latiõẽ alterius & tu esto trist̃. Talis esto alijs, quales
optas esse circa te alios. Quod non vis pati non
facias, nec inferas alio mala, ne patiaris similia. Ita
clemens esto in alienis delictis sicut in tuis, vt nec ali-
rere nec aliter alios penses. Et sic alios iudica vt iu-
dicari cupis. In tribulatiõẽ positus subuenire non ces-
ses, dolentem consolari ne dimittas.

De Castitate. Cap. XLIII.

CASTITAS em̃ fructus suavis est, pulchritudo inui-
colata sanctorũ. Castitas securitas mentis, sani-
tas corporis. Nisi em̃ vnusquisq; castus pseue-
rauerit ad perpetuã requiẽ puenire, & deum videre
Hebr. 12. non poterit, testante Paulo ap̃lo: Pacẽ sectamini cũ

LIBER SECVNDVS.

Om̃ib⁹ & sanctimoniã, sine q̃ nemo videbit deũ. Hic
 quoq; euidẽter sine sanctimonia (quã solet integrita
 tẽ mentis vel puritatẽ corporis appellare) pronuntia
 uit deũ penitus videri non posse. Hinc p̃ eundẽ apo
 stolũ dicitur. Hęc est voluntas dei sanctificatio ṽra, Cassiod.
 vt abstinẽatis vos à fornicatiõẽ, vt sciat vnusquisq; 1. Tes. 4
 vestrũ vas suũ possidere in honore & sanctificatio
 ne, non in passiõẽ desiderij, sicut & gentes q̃ ignorãt
 deũ. Amemus igitur castitatẽ, quia castas mentes ca
 staq; corpora deus inhabitat, luxuriosas autẽ & im
 mũdas cõdemnat. Quãta em̃ bona quis fecerit, licet
 oret, licet noctes in oratiõibus & vigilijs puigiles du
 cat, licet omnẽ substantiã suã pauperibus tribuat, li
 cet inedia & per ieiunia longa corpus suũ atterat, li
 cet cætera diuina p̃cepta adimpleat, si castitatẽ non
 habuerit nihil ei proderit. Vnde & dñs in euangelio
 p̃cepit dicẽs. Sint lumbi vestri p̃cincti & lucernæ ar
 dentes in manibus vestris. Duo autẽ sunt q̃ iubentur, Lucæ, 12
 & lumbos restringere, & lucernas tenere, vt & mun
 ditia sit castitatis in corpore, & lumẽ veritatẽ in opa
 tiõẽ. Redemptori etenim nostro vnũ sine altero pla
 cere nequaquã potest, si autẽ is qui bona agit adhuc
 luxuriæ inquinamenta non deserit, aut is qui castita
 te præminet necdum se per bona opa exercet. Nec
 castitas ergo magna est sine bono opere, nec op⁹ bo
 num est aliquid sine castitate.

De Obedientia. Cap. XLV.

Obedientia est via sancta quæ sectatores suos
 ad cælestẽ perducit patriã, per hãc viam dñs

HAY. DE VARIET. LIB.

Phil. 2. noster Iesus Christus propter nos & propter nostram salutem ambulare dignatus est, de quo Paulus dicit apostolus. Factus est Christus obediens patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Per hanc Abraam patriarcha cucurrit quoniam ad imperium domini dilectum filium ad immolandum duxit. Per hanc apostoli sancti Petrus & Andreas ad vocationem domini relictis retibus secuti sunt eum. Per hanc viam Mattheus secutus est dominum relicta thelonaica lucra. Per hanc viam sanctam omnes patriarche, prophete, apostoli, martyres, ceterique electi meruerunt pervenire ad deum. Licet arcta sit & angusta via, tamen viatores suos ad perpetuam perducit viam, dicente

Mar. 7. domino. Arcta & angusta est via que ducit ad vitam. Non enim durum tibi & asperum videatur, cum audis arctam & angustam viam esse obedientiam, sed magis gaude propter hoc, quod subsequitur: quae ducit ad vitam. Si enim homines propter regis iussione aut alicuius potentis hominis in exterarum regiones, & etiam in transmarina & peregrina, & omnino incognita, & valde periculosa loca, propter aliquod temporale lucrum (quod cum habuerint statim illis abstrahi potest) intantum obediētes existunt ut etiam per innumeras regiones & patrias, per difficultates terrarum, per aspera & dura itinera, per periculosa naufragia fluminum, per terribiles undas fluctusque marinos, inter hostiles gladios, inter latronum insidias, inter inimicorum incursum voluntarie & alacriter discurrunt, & haec omnia sustinent dimissa propria regione, dimissis parentibus, patre, matre, fratribus, sororibus, propinquis, vxoribus, filiis, domibus, mancipiis, cunctaque substantia: quos licet plangent amici, luge-

LIBER SECVNDVS.

aut parentes, plorēt filij, cōtristentur mācipia, nesci-
 entes vtrū eos amplius iam visuri sint, an non illos
 nihil horū à iussione illius qui iussit pōt retrahere, sed
 tota intētionē potētis hominis, qui hodie est & for-
 sitan crastina non erit, obedientiā exhibent? Sicut
 em̄ iam diximus, ideo hęc om̄ia tolerant, vt pro his
 cōmodum aliq̄d lucri terreni accipiant, si illi hoc faci-
 unt propter hoīem potentē post pauca moriturū &
 propter lucra illa periturū, quid nos miseri in die iu-
 dicij deo nostro in excusatiōe nostra dicturi sumus,
 qui eius sanctis ac salubribus iussionibus inobediē-
 tes existimus, & monitis salubribus patrū nostrorū
 non obtēperamus? Quod em̄ homines seculi faciūt
 propter rem periturā, faciāt milites Christi propter
 gloriā sine fine mansurā. Quod em̄ illi obedientes
 existunt propter inanē extollentiā, fiant serui Chri-
 sti obedientes propt̄ indeficientē excellentiā. Quod
 em̄ illi obediētes fiunt propter periturā gloriā peri-
 turi hoīs, fiant famuli Christi obediētes propt̄ perpe-
 tuā gloriā perpetui redemptoris. Nulla igit̄ segnitia,
 nulla insolētia, nulla tarditas, nulla pigritia, à bono
 obedientiæ opere nos retrahat, quia & si aspera est
 via q̄ itur, tñ beata est patria ad quā peruenit. Obedi-
 entes igitur simus patribus & senioribus nostris in
 quantum secundū deū exhibent iussionē, si aut̄ contra
 deū est quod imperant, dicamus eis humiliter & re-
 uerēter, Obedire oportet deo magis q̄ hominibus.

Nota

Actu, 5.

Qualiter subditi obedientes sint præpo-
 sitis suis.

Caput

XLVI.

f

EXistimam⁹ igitur fratres charissimi hilari ani-
mo mente promptissima obedientes prælat⁹
& patribus nostris, quia diuina vox imperat
nobis per Paulū apostolū dicens: Obedite præposit⁹
Heb. 13. vestris in dño & subiaccere eis. Quanto em̄ humilio-
res & obediētiore fuerim⁹, tāto leui⁹ sup nos ac dul-
cius iugū dñi sentiem⁹. Quāto obediētiore fuerim⁹
p̄positis & patribus nostris intantum obediet deus
orationibus nostris. Citius em̄ exauditur vna obe-
diētis oratio q̄ decē milia cōtemporis. Sancta em̄
intentione & cum om̄i velocitate iussis seniorū no-
strorū obtēperemus, & mox vt aliquid nobis impa-
tum à maiore fuerit, & c si diuinitus imperetur morā
pati nesciamus in faciēdo, quia obedientia q̄ maiori-
bus p̄berur deo exhibetur. Ipse em̄ dixit: Qui vos au-
Luce. 10. dit, me audit. Pro dei em̄ amore om̄i obediētia nos
subdamus maioribus nostr⁹, vt imitatores valeam⁹
Phil. 2. esse domini nostri, de quo dicit Apostolus: Factus
est Christus obediens vsq; ad mortem.

Quomodo inuicem obedire debemus.

Caput XLVII.

Inuicem obedire debemus, sicut serui domni se-
Mat. 20. cundū quod præcepit dñs, quia qui vult in vobis
esse magn⁹, fiat omniū nouissimus, & omniū ser-
uus. Quibus addidit, vt magis nos inclinet ad humi-
litate: sicut filius hoīs non venit ministrari sed mini-
Gala. 5. strare, Sed & illud quod ab Apostolo dictū est: Per
charitatem spiritus seruite inuicem.

Qui vere deum diligūt vltra vires suas

LIBER SECVNDVS.

obedire desiderant. Caput XLVIII.

Qui fideliter & pure deum diligit, & cert^o est de retributiōe dñi, nec sufficere sibi putat ea quæ iniunguntur, sed semper augmenta operis quærit, & maiora quæ iniunguntur desiderat & exoptat, etiã si supra vires esse videat quod facit, nec aliquñ securus est tanquàm opere expleto, sed ecōtrario sollicitus est & anxius tanquàm qui nihil dignū p̄ceptis euangelicis ægerit, memor illius dominici sermonis dicē- Luc. 17.
 tis: Cum autē feceritis omnia quæcunq; p̄cepti vobis, tunc diceris, serui inutiles sumus, quod debuim⁹ facere, fecimus.

De laude & qualitate obedientiæ.

Caput XLIX.

Sola namq; virtus est obediētia, quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasq; custodit. Vnde & prim⁹ homo p̄ceptū quod seruaret, accepit, cui se si vellet obediens subdere ad æternā beatitudinē sine labore perueniret. Hinc Samuel ait. Melior est 1. Re. 15.
 obedientia quàm victimæ & auscultare magis quàm offerre adipem arietū. Obedientia quippe victimis iure p̄ponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiã vero voluntas propria mactatur. Tãto igit quisque deū citius placat, quãto ante eius oculos repressã arbitrii sui superbia, gladio p̄cepti se immolat. Sed quia nonnunquã nobis huius mūdi prospera, nonnunquã vero iubent aduersa, sciendū summopere est, quod obediētia aliquñ, si de suo habeat aliquid, nulla est, aliquãdo autē si de suo aliquid non habeat, minã

f ij

HAY. DE VARIET. LIB.

ma. Nam cum huius mundi successus precipitur, & cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutē euacuat, si ad hæc etiã ex proprio desiderio anhelat. Neq; em̄ se sub obedientia dirigit, qui ad percipiēda huius vitæ prospera, libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cū mundi despectus precipitur, cum probra adipisci & contumeliæ iubentur, nisi hæc ex semetipso animus appetat, obedientiæ meritū sibi minuit, quia ad ea quę in hac vita despecta sunt, inuitus nolensq; descendit.

Ah detrimentū quippe obedientia ducitur, cum mētem ad suscipiēda probra hui⁹ seculi nequaquā ex parte aliqua, etiã sua vota comitant. Debet ergo obedientia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursus in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere, quatinus & in in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordine etiã ex desiderio iungitur. Et in prosperis tanto fit verior, quanto à presenti ipsa, quā diuinitus percipit, gloria funditus ex mente separat. Sed hoc virtutis pondus melius ostendim⁹, si cælestis patriæ duorum heroum memoramus. Moyses namq; cū in deserto oues pasceret à dño per angelū in igne loquente vocatus est, vt eripiendæ om̄i Israëlitarū multitudini p̄ffert. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatā protinus tanti regiminis gloriã expauit, moxq; ad infirmitatē patrociniū recurrit, dicens: Obsecro dñe non sum eloquēs, ab heri em̄ & nudiuſter

Exo. 4. cius, ex quo cœpisti loqui ad seruū tuum tardioris & impeditioris linguæ factus sum, & se postposito alium deposcit dicēs: Mitte quē missur⁹ es. Ecce cū au-

LIBER SECVNDVS.

toritate linguæ loquitur, & ne tantæ regiminis præ-
 tem suscipiat, elingue se esse causatur. Paulus quoque Gal. 2.
 diuinitus fuerat admonitus, quod Hierosolymam ascen-
 dere deberet, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post an-
 nos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam, assum-
 pto Barnaba & Tito. Ascendi autem secundum reuelationem.
 Isque in itinere cum prophetam Agabum reperisset quan-
 ta se aduersitas in Hierosolymis maneret, audiuit. Act. 21.
 Scriptum quippe est. Virum cuius hæc zona est, sic alliga-
 bunt in Hierusalē Iudæi. A Paulo autem protinus respondet.
 Ego non solum alligari sed & mori in Hierusalē para-
 tus sum pro nomine Iesu. Neque enim preciosiores facio ani-
 mam meam. Perceptio igitur reuelationis Hierosoly-
 mam pergens aduersa cognoscit, & tamen libenter appetit.
 Audit quod timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moy-
 ses itaque ad prospera de suo nihil habet, quia precibus
 renititur ne Israëliticę plebi præferatur Paulus aduersa
 etiam ex suo voto ducitur, quia malorum imminentium co-
 gnitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora
 feruescit. Ille presentis præteritis gloriam deo iubente volu-
 it declinare. Iste deo aspera & dura spondente se stu-
 duit ad grauiora præparare. Præterite ergo utrorumque
 ducum infracta virtute, instituimus ut si obedientię pal-
 mam apprehendere veraciter nitimur, prosperis huius
 seculi ex sola iussione, aduersis autem etiam ex deuotione mi-
 litemus. Sciendum vero est nunquam per obedientiam ma-
 lum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum, quod agi-
 tur intermitteri. Neque enim mala in paradiso arbor exti-
 tit, quam deus homini, ne contingeret, interdixit. Sed ut
 per melius obedientię meritum homo bene conditus

HAY. DE VARIET. LIB.

crefceret, dignū fuerat, vt hūc etiā à bono phiberet, q̄tinus t̄ato verius hoc q̄d ageret virt⁹ eēt, quāto & à bono cessās autori suo se subditū humili⁹ exhiberet.

De opere manuū

Cap. L.

OPortet em̄ militē Christi operari manibus suis, ita vt quibuslibet varijs officiorū artibus, laboribusq; studiū suum impendat, sequens loquentē Apostolū qui dicit: Neq; panē grat; māducauimus, sed in labore & fatigatione nocte & die laborantes. Et iterū. Qui non vult operari: non manducet. Per otium em̄ libidines & noxiarū cogitationū nutrimenta concrefcunt. Per laboris vero exercitiū vitia nihilominus elabunt. Patriarche namq; greges pauerunt, & gētiles philosophi sutores & sarctores fuerunt. Et Ioseph iustus, cui virgo Maria desponsata extitit, faber ferrareus fuit. Siquidē & Petrus apostolorū princeps piscatoris gessit officiū, & oēs apostoli corporale opus faciebant, vnde vitā corporis sustentabāt. Si igit̄ tantæ autoritatis homines, laboribus & operibus etiā rusticanis inseruierūt, quanto magis nos q̄s oportet non solū vitæ nostræ necessaria proprijs manibus exhibere, sed etiā indigentia aliorū laboribus nostris reficere, secundū Apostolū dicentē. Qui furabatur iam non furet, magis aut̄ laboret operando manibus suis, quod bonū est, vt habeat vnde tribuat necessitatē patientibus. Nam & idem beatus apost. Pau. ob hoc manibus suis operatus est, vt nobis operandi p̄beret exemplū. Ait enim inter cetera: Non q̄si non habuerimus potestātē, sed

1. Tes. 3.

Eodem

Eph. 4.

2. Tes. 3.

LIBER SECVNDVS.

vt nosmetipfos formā daremus vobis ad imitandū nos, Pādit causam, cur tm̄ laborꝝ sibi indixerat: ideo inquit. Formā daremus vobis ad imitandū nos. In Actibus ap̄lorꝝ legitur qꝫ cum venisset Paul⁹ Corinthū non patiatur se p̄manere nisi apud Aquilā & Priscillam, eò quod eiusdem artis essent opifices, quā & ipse solitus erat exercere. Ita em̄ habet. Post hæc Paulus egressus ab Athenis, venit Corinthū & inueniēs Actu. 18. quendā Iudæum noīe Aquilā ponticū genere, & Priscillā vxorē eius, accessit ad eos, eò quod eiusdē eēt artis, & manebat cum eis & operabat̄. Erant enim scenofactorie artis. Et non tantū operatus est quantum soli sibi, sed etiā his qui cum eo erant, possit sufficere. Scriptū est em̄ in Actibus apostolorꝝ, quod p̄cedēs Myleto & exinde mittēs Ephesum cōuocāns Act. 20. que ad se p̄sbyteros ecclēie Ephesiorꝝ, & dans p̄cepta quēaqꝫ modū regere ecclēsiā dei se absente deberent: Ait em̄. Argentū & aurū nullius cōcupiui sicut ipsi scitis, qm̄ ad ea q̄ mihi opus erāt & his qui mecū sunt, ministrauerunt manus istæ. Om̄ia oñdi vobis, q̄a sic laborantes oportet suscipere infirmos. Nā & multa vitia amputat opatio manūū. Scriptū est em̄. In desiderijs est om̄is ociosus. Et iterꝝ: Ociositas inimica est animæ, & fomes Sodomitica ex ociositate creuisse cognoscitur, vt propheta loquitur, dicens: Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ quod panē suū in saturitate & ocio comedebant. Pertimescamus igitur ociositatis malū, insistamus bonis manūū nostrarꝝ opibus, psalmographi adimplentes sententiā. Labores Psal. 127. manūū tuarꝝ q̄a manducabis, beatus es & bene tibi

HAY. DE VARIET. LIB.

erit. Sicut enim nullū ferme à dei seruis ocij tempus excipere cōuenit, ita meditatiōi quidē spiritali finē imponere. Nam pariter exercere necesse ē corporis animęq; virtutes: exterioris scilicet hoīs stipendia, interioris vero spiritalia alimēta. De hoc beatus Augustinus

Aug. eximius doctor inter cętera ait. Cantica vero diuina cātare etiā manibus operātes facile possunt, & ipsum laborē tanq̄ diuino celeumate cōsolari. An ignoramus oēs opifices in quibus vanitatib⁹, & plerunq; etiā turpitudinibus textricę fabularū donēt corda & linguas suas cum manus ab opere non recedāt. Quid ergo impedit seruū dei manibus operātē, in lege dñi meditari, & psallere noī dñi altissimi?

Quod nihil eis proffit, qui facultates suas abiciunt, si voluntates proprias nō relinquunt.

Caput LI.

Nihil illis prodest qui facultates abiciūt, si voluntates proprias non relinquūt, cum sit lōge p̄stantius voluntatibus proprijs renūtiare q̄ rebus. Res suas etiā mūdi huius philosophi abijcere potuerunt, & nūc quilibet hęretici possunt. Sed nec illi, cum suę voluntati fierent amatores secundū voluntatē dei vixerūt, & isti dominicę volūtati suę voluntatis studio contradicūt. Non ergo ea res nos deo cōmendat, q̄ & inimici dei faciunt, sed illud qd non nisi vere Christiani & per hoc amatores dei p̄ficiūt. Hi sunt qui volūtatibus suis rebusq; proiectis se suo creatori ex toto corde subiiciūt, ac suū velle eius voluntate suspendūt, & ideo quicqd eis sensus

LIBER SECVNDVS.

carnis sequēdum faciendūq; suggesterit, iusticie ca-
pti delectatione contemnunt.

Qualiter viuere dedeāt, qui Christū imi-
tari desioerant. Caput LII.

ET ideo si in illo esse volumus, quod esse debe-
mus (sicut S. Ioannes apost. dicit) quō ille am-
bulauit & nos spiritaliter ambulemus. Quid 1. Ioan. 2.
est ambulare sicut ille ambulauit, nisi cōtemnere oīa
prospera, q̄ cōtempserit, non timere aduersa quæ ptu-
lit, libenter facere q̄ fecit fieri, docere q̄ mandauit, spe-
rare quæ p̄misit, sequi q̄ ipse p̄cessit p̄stare benefi-
cia etiā ingratiss. Non retribuere secundū merita sua
maleuolis, & orare pro inimicis, amare bonos, mise-
reri p̄uersis, inuitare aduersos, suscipere in charitate cō-
uersos, & æquanimiter pati subdolos ac superbos.
Ad hoc etiā pertinet q̄d ait apost. Pau. Si cōsurrexistis
cum Christo, ea q̄ sursum sunt quærite, vbi Ch̄s est
ad dexterā dei sedens. Illi resurgūt cum Ch̄o, q̄ mo-
riūtur, sicut ille, peccato, & t̄n̄ distinctiōe seruata, q̄d
ille mortuus est p̄ctō, non suo sed nostro. Vnusquis
que aut nostrū nō omniū mori p̄ctō, sed suo. Quid
est p̄ctō mori, nisi damnandis opibus oīno non vi-
uere? Nihil cōcupiscere carnaliter, nihil ambire, vt sic
mortuus carne nulli iam detrahit, nullū auersat aut
despicit, nullius pudicitia callida circūuentione cor-
rumpit, nemini violentus existit, neminē calūniatur
aut opprimit, nō inuidet bonis, aut insultat afflictis.
Non luxuriæ carnis inseruit, non vinolentiæ dedit
in se bibendi sitim bibendo magis ac magis accedit.

HAY. DE VARIET. LIB

Non odiorum fascibus inardescit, non cōpendia iniusta sectatur, non potentibus ac diuitibus adulatur, non inquieta curiositate raptatur, non domesticæ sollicitudinis cura distenditur, non officiosis occurrentium salutationibus delectatur, nec superborum iniurijs fatigatus, non eum superbia inflat, non ambitio ventosa precipitat, non vana gloria turpiter iactat, non desiderium gloriosæ opinionis inflamat, non distinctio alieni actus illaquiatur, non ad societatem turpitudinis amor inuitat, non rabies immani furoris exagitat, non sumptuosæ deliciarum studium macerat, non ardor animosæ cōtentionis axaminat. Non facit impudentem audacia, iniquum iniustitia, ferum in dementia, variū incōstantia, pertinacē cōtumacia, insanum vesania, delitiosum gula, rebellē inobedientia, vanū iactantia, infidelē perfidia, lenē felicitas, sæuū crudelitas, māduconē turpem edacitas, impatientē mobilitas, mobilē instabilitas, vagū spiritualis infirmitas, iracundū animositas, suspitiosum puerfitas, verbum vanitas, irrisorē malignitas. Qui remotus est à secularibus prorsus illecebris, remotus ab inimicitijs, remotus ab insidijs alienis, remotus à rapinis vel occultioribus vel apertis, remotus à mendacijs siue periurijs, postremo remotus ab omni genere flagitiorum siue facinoræ, quibus carnaliter viuētes deum offendunt, & mortui, pētō non seruiunt. Sicut in quā carne mortuus nec facere potest ista quæ dixi, nec pati, ita his & talibus vitijs omnino non viuūt, qui vt viuāt deo, carnē suā cum vitijs & cōcupiscētijs crucifigūt.

De Actiua vita. Cap. LIII,

LIBER SECVNDVS.

Actiua vita est, studiosum Christi famulū, iustis insistere laboribus, & prius quidē seipm ab hoc seculo immaculatū custodire, mentē linguā, manū, ac membra corporis cætera ab omni inquinamento culpæ tentantis cōtinere, ac diuinis perpetuo subiugare seruitijs. Deinde etiam proximi necessitatibus iuxta vires succurrere, esurienti cibū, potum sitienti, argenti vestitū. Ministrando egenis, vagosq; in domū recipiendo, infirmū visitādo, mortuū sepeliendo, eripiendo inopē de manu fortioris eius. Egenū & pauperē à rapientibus eum eruendo, erranti viam veritatis oñdendo, ac cæteris se mancipando fraternæ dilectionis obsequijs, insuper & vsque ad mortem pro iustitia certando.

De contemplatiua vita. Cap. . LIII.

Contemplatiua vita est, charitatē quidē & pximi tota mente retinere, sed ab exteriori actiōe quiescere, soli desiderio cōditoris inherere, vt nihil agere libeat, sed calcatis curis om̄ibus ad videntiam faciē sui cretoris animus inardescat, ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cū mœrore portare, totisq; desiderijs appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri cælestibus ciuibus, de æterna in cōspectu dei incorruptione gaudere.

Quæ & quanta sit in hac carne vitæ contemplatiuæ perfectio, vel qualiter ei perfruedimūdi contēptores inhæreāt. Ca. LV.

Proinde vitæ contemplatiuæ sectator ad cōditorē suum corde illuminandus accedat, ipsū

HAY. DE VARIET. LIB.

contemplando atq; infatigabiliter perfruendo vigilanter inseruiat. Ipsum iugiter concupiscat, pro amore eius omnia quibus inde auertere potest fugiat, omnes cogitationes suas ac totam spem ex illius delectatione suspendat, literarum diuinarum sacris meditationibus vacet, in eis se diuinitus illuminatus oblectet, ibi se totum velut in speculo quodam refulgente consideret, quod in se prauum deprehenderit corrigat, quod rectum teneat, quod deforme componat, quod pulchrum seruet, quod sanum excolat, quod infirmum assidua lectione corroboraret. Domini sui precepta infatigabiliter legat, inexplebiliter diligat, efficaciter impleat, & quid sibi cauendum quidue sectandum sit ab eis sufficenter instructus agnoscat. Mysterijs earundem diuinarum scripturarum perscrutandis insistat, Christum ibi promissum legat, representatum videat, prophetatam perditionem populi contumacis intelligat, impleri lugeat, de salute gentium gaudeat. Ex preteritis quae praedicta & impleta teneat, futuris promissionibus credat. Ab strepitu negotiorum secularium remotissimus ea seruenter excogitet, quibus animum suum in desiderium futurae remunerationis inflamet, studijs spiritualibus, quibus in dies singulos melior ac melior fiat, inuigilet. A metu otium sanctum, in quo exerceat animae suae negotium, mortuum sibi deputet mundum, ac se mundi blandientis illecebris exhibeat, crucifixum. Delectatione spectaculorum praesentium incomparabiliter anteponat sui creatoris intuitum, semper proficientem, successum in fastigium diuinae contemplationis attollat. Nunquam ad momentum quidem a promissionibus futuris considerandis auersus ad terrena respiciat.

LIBER SECVNDVS.

Eo aciem mentis indefinenter intendat, quo peruenire desiderat. Beatitudinē vitæ futuræ ante oculos animi sui proponat & diligat. Nec metuat aliqd tēporale nec cupiat, ne aut metus amittendę rei tēporalis, aut cupiditas acquirendę rei intentionē mētis eius emolliat. Non eū blanda corrūpant, nec aduersa cōcutiant, non inflet opinio secunda, nec sinistra deiiciat, nec falsa vituperatio siue laudatio aut augeat gaudia ei⁹ aut minuat. Nō gaudeat de tēporalibus omnino neclugeat, iter læta ac tristia inuictus vñ faciē animi cōstantissime obtineat, nec pectori eius stabilē firmitatē quicquid promittit mūdus aut minatur excutiat, sed idem semp ac sibi similis perseuerās mundi huius dāna simul ac lucra non sentiat. Et cū hæc atq; his similia contēplatiuę vitę desiderio affectus impleuerit, nec se hic iam ex omni parte perfectum sed perficiendum in illa beata vita quæ futura est immobiliter credat, atq; ad se, vbi dei substantiam reuelata facie videre possit, extendat.

Quid inter se differant actiua ⁊ contemplatiua vita. Cap. LVI.

Actiua vita eñ cum corpore deficit, quis eñ in æterna patria panē esuriēti porrigat, vbi nemo esurit? quis potum tribuat sitienti, vbi nemo sitit? quis mortuū sepeliat, vbi nemo morit? Cum præsentī ergo vita aufertur actiua. Cōtemplatiua autē hic incipit, vt in cęlesti patria perficiat. Quia amoris ignis qui hic ardere incipit, cum ipsum quem amat viderit, in amore amplius ignescit. Comtēpla-

HAY. DE VARIET. LIB.

tiua ergo vita minime aufertur, quia subtracta præ-
 sentis seculi luce perficitur. Actiua vita laboriosa de-
 sudat in certamine, contēplatiua verō pacatis vitio-
 rū tumultibus, opta in Christo quiete perfruit. Ad
 actiuā vitam pertinet inter humana proficere, & re-
 belles corporis motus ratiōis impio temperare. Ad
 contēplatiuā supra humano desiderio perfectionis
 ascēdere, & indefinenter augendis virtutib⁹ incuba-
 re. Habet actiua perfectū, cōtemplatiua fastigiū, hæc
 facit hominē sanctū, illa perfectum. Huius vitæ est
 nulli prorsus iniurias irrogare, illi irrogatas æquani-
 miter sustinere. Imò vt propi⁹ dicā, executor actiuæ
 studet in se peccantē dimittere, cōtemplatiuæ vero
 sectator offensis quib⁹ pulsatur nec oīno cōcutitur,
 ignorare magis paratus q̄ donare. Iste iram patien-
 tiæ virtute cōpescit, immoderatis cupiditatibus par-
 simoniæ frenū imponit. Tangitur desiderijs carnali-
 bus nec cōsentit, pulsatur mundi huius curiositate nec
 rapitur, quatitur diabolica impugnatione nec vincit,
 & deo suo deuota mente subiectus, non atteritur
 diuersis tentationibus, sed probatur. Ille oēs afflictio-
 nes quibus vita mortaliū variatur sanctis virtutib⁹
 vincit. Cupiditatū ac perturbationū omniū liber be-
 ata quiete perfruitur, & illecebris ac voluptatibus fa-
 ctus expedita mente superior, ineffabili gaudio diui-
 næ cōtemplatiōis efficitur. Iste suscipiendo peregrī-
 nū, vestiendo nudū, gubernādo subiectū, redimēdo
 captiuū, tuēdo violentē oppressum, iugit̄ se ab om̄ib⁹
 iniquitatibus suis emaculat, & vitā suā bonorū opera
 fructibus ditat. Ille facultatibus suis in vsus paupe-

LIBER SECVNDVS.

rū distributis semel expoliavit se mūdo & admouit se totis virib⁹ cælo. Res mūdi mūdo, piccit, & seipm̄ Chro deuota mente restituit. A quo immortales diuitias sibi donari orat vt pauper, protegi se quotidie postulat vt infirm⁹, ī mortaltatis indumento vestiri cupit vt nudus. Defendi se ab impugnatione inuisibiliū hostiū supplicat vt fragilitate carnis opp̄ssus, & celestē sibi donari patriā desiderat vt pregrin⁹. Actiua vita habet sollicitū cursum, contēplatiua gaudiū sempiternū. In hac acquiritur regimē, in illa percipit. Hęc facit pulsare bonorū operū, velut quibusdā manib⁹, ianuā, illa vocat cōsummatos in patriā. In hac cōtemnitur mundus, in illa videbitur de⁹. Et vt multa prætereā quæ cōmemorare non valeo, in hac vita qui immundis spiritibus extiterint fortiores, in illa contemplatiua vita quæ summæ beata est, remunerante dño fiunt angelis sanctis æquales atq; in æternum cum illis regnabūt in illa supna ciuitate felices.

De cōpunctione cordis. Cap. LVII.

Compunctio cordis est humilitas mentis cum lachrymis exoriens de recordatione pct̄i & timore iudicij. Illa est cōuersis perfectior cōpunctionis affectio, q̄ a se desideriorū affectus repellit & intentionē suā toto mentis studio in dei cōtemplationē defigit. Hęc em̄ est homini baptizato vera cōpunctio cordis, magna agere & humilia loqui, iuste agere & super pct̄ores timere ac tremere. Sicut enim ignis omne animę vitiū perurit & adimit, ita cōpunctio cordis quāta cunq; repererit mala absterret vni

HAY. DE VARIET. LIB.

uerfa & penitus delet. Cōcupiscentiarū flāmas si in-
uenerit vt fluuius inundans extinguit & enecat. Cu-
rarū multitudines & perturbatiōes si videat, vt figel-
lo quodā exturbat & effugat, & procul esse à domi-
cilijs animę iubet, ac sicut puluis non potest stare an-
te faciem venti, ita nihil malarū cogitationum in ani-
ma residere potest, vbi cordis cōpunctio affuerit.

Quod duo sunt genera cōpunctionis.

Caput LVIII.

DVo namq; genera cōpunctiōis quib⁹ semer-
ipfos fideles in ara cordis immolant. Quia ni-
mirū dñi sitiens anima prius timore cōpungi-
tur, post amore. Pri⁹ em̄ se in lachrymis afficit, quia
dum malorū suorū recolit, pro his pati supplicia eter-
na pertimescit. At dum longa mœroris anxietate fu-
erit formido cōsumpta, quædā iam de p̄sumptione
veniæ securitas nascitur, & in amore cælestiū gaudi-
orū animus inflāmatur. Et qui prius flebat ne duce-
retur ad suppliciū postmodū flere amarissime inci-
pit, quia differit à regno. Contēplatur etem̄ mens qui
sint illi angelorū chori, quę societas beatorū spiritūū,
q̄ maiestas æternæ visionis dei, & amplius plangit
quia à bonis perennibus deest, quā flebat prius, cum
mala æterna metuebat. Vtrāq; aut̄ nostræ cōpuncti-
onis hostiam gratanter accipere dignatus est Chri-
stus, qui & pro pctō lugentibus atq; afflictis clemen-
ter errata dimittit, & pro ingressu vitæ cęlestis tota
mētis itentiōe feruētes æterna suę visiōis luce reficit.

Quod cōtrariæ sint inter se cordis com-

LIBER SECVNDVS.

punctio ⁊ delitiæ. ⁊ q̄ magna in Dauid fue-
rit compunctio. Caput LIX.

Sicut impossibile est vt ignis inflāmetur in aqua
ita impossibile est cōpunctionē cordis vigere ī
delitijs. Cōtraria hæc em̄ sibi inuicē sunt & per-
emptoria. Illa em̄ mater est flet⁹, hæc mater est risus,
illa cōstringit, ista dissoluit. Illa animæ alas innectit,
& volare facit ad cglū, hæc plūbi pondus imponit &
demergit in infernū. Propheta namq; Dauid corde
cōpunctus, iudicij futuri intra semetipsum memo-
riā retexens, diemq; illū semper in oculis habens, nū
quā à tribulatiōe animi & cōpunctione cordis vaca-
bat: quæq; nos vix aliqñ & satis raro ad memoriā re-
uocamus, illius mens & cogitatio habebat semp in-
tra se, & dei iudicia totis mentibus intremebat. Nā
& idem beatus Dauid rex erat, sed tñ cunctis q̄ eum
circūstare & cōstringere videbant abruptis, ita erat
in ptāte positus, tanq̄ om̄ibus esset ipse subiectus, &
in purpura q̄ si in cilicio iacebat, cinere cōpersus, &
corde cōpunctus. Aula regalis erat ei tanq̄ eremi va-
stissima solitudo. Hęc aut̄ oīa agebat in eo cordis cō-
punctio. Vis scire quantus in eo timor sit diuini iu-
dicij? audi qd dicit. Iniquitates si obseruab; domine
quis sustinebit? Nouerat em̄ & valde nouerat, quia
ī mult; criminibus obnoxij sumus deo. Et quia etiā
parua pctā, & ea de quib⁹ etiā nec suspicamur dedu-
cūtur ad iudiciū, & ideo magna in eo erat cordis cō-
punctio. Quatuor sunt qlitates affecti nonū, quibus
mens iusti tedio salubri cōpungitur, hoc est, memo-

Psal. 50.

HAY. DE VARIET. LIB.

ria p̄teritorū facinorū, recordatio futurarū p̄narū, cōsideratio peregrinatiōis suæ in huius vitæ longinquitate, desiderium supernæ patriæ, quatinus ad eā quantocius valeat peruenire.

De recordatione peccati. Cap. LX.

Bonū est homini semper añ oculos p̄pria adhibere delicta, secundū Psalmi sententiā. Peccatū meū contra me est semper. Sicut eīm non oportet reminisci p̄cti affectū, sic semper necesse est suū in deflendo memorare p̄ctm̄. Serui dei tanta recordatio debet esset peccati, vt ea quæ gessit semper lachrymās cōfiteat̄. Vñ & psalmista dicit: Cōuersus sum in grumna mea dum cōfigitur spina. P̄ctm̄ meū tibi cognitū feci, & dixi, pronūciabo aduersus me in iustitias meas dñō & tu remisisti iniquitatē p̄cti mei.

Psal. 37.

De Confessione peccati. Cap. LXI.

Salomon ait: Qui abscondit scelera sua non dirigeretur, qui aut̄ cōfessus fuerit & reliquerit ea misericordiā consequet̄. Hinc beatus Iob ait: Quapropter & ego non parcā ori meo. Ori etē suo parcat, qui cōfiteri malū quod fecit erubescit. In labore quippe os mittere est, hoc ad confessionē perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo nō parcat, ga nimir̄ irā iudicis districtē p̄ueniēs, verbis cōtra se p̄prie cōfessiōis s̄auit. Hinc Psalmista ait: Præueniamus faciē eius in cōfessione. Hinc scriptū est. Dic iniquitates tuas vt iustificeris. Ex eo vnusquisq; iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Confessio eīm p̄nitentiā monstrat, P̄nitentia satisfactiōē

Pro. 28.

Psal. 94.

LIBER SECVNDVS.

ostētat, satisfactio veniā sibi diuina pietate cōciliat. Nec em̄ poterit indulgentia tribui, nisi irā dei possit cōfessione placare. O veneranda pietas dei, peccam⁹ & parcat, delinquimus & ignoscit, offendim⁹ & adhuc placatus existit. Vnde qualis erga iustos sit mōstrat, dum talē se erga pctōres ostentat. Nec peccator poterit iam excusari, qui cōfessionē per quā venia nascitur, non properauit amplecti, quōd possit reus gemino crimine detineri, dum primo legē contempsit vt delinqueret, & cōfessionis remedia amplecti noluit vt periret. Rape tu quisquis es remedia, qui peccando diuina cōtempstisti p̄cepta. Confessio afferat salutē, cui contemptus attulerat mortē. Confiteant̄ singuli queso vobis fratres delictū suū dum adhuc qui delinquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest. Dum satisfactio & remissio facta p̄ sacerdotes apud dñm grata est, cōuertamur ad dñm mente tota, & p̄nitentiā criminis veris doloribus exprimentes dei misericordiā deprecemur. Illi se anima p̄sternat, illi mens tota satisfaciat, illi spes omnis incumbat. Rogare aut̄ qualiter debeamus dicit ipse: Reuertimini ad me in toto corde v̄ro, simulq̄ in ieiunio & fletu & plāctu & scindite corda v̄ra, & nō vestimēta v̄ra. Ad dñm tota corde redeamus, irā & offensam eius ieiunijs & fletibus, sicut admonet ipse, placem⁹.

iohel, 24

De P̄nitentia. Cap. LXII.

BEatus Ioannes p̄cursor dñi nostri (quo nemo maior inter natos mulierū surrexit, de quo Prophet̄a dixerat: Ecce mitto angelū meū ante fa-

Mat. 11. 3
Mala. 3

g. ij

HAY. DE VARIET. LIB.

Mat. 3. ciē tuā) hanc primā vocem emisit, dicens: Pœnitenti-
 am agite, appropinquabit em̄ regnū cœlorū. Vnde
 aduertimus Ch̄m fuisse locutū p̄ ipsum. Ergo dile-
 ctissimi vna nobiscū oēs suscipite in p̄cordijs vestris
 misericordiā dñi nostri, dicētis: Pœnitentiā agite, ap-
 propinquabit em̄ regnū cœlorū. O dulcedo, vt inter
 pœnitentiā & regnū cœlorū nihil sit intermediū. Aga-
 mus ergo penitentiā à facinoribus nostris, & in pun-
 cto patebit nobis regnū cœlorū. Sic ait beatus Pro-
Isa. 59. pheta: Desinite à malitijs vestris, discite bonū facere,
 pctā em̄ vestra inter vos & deū separant. Ergo si int̄
 deū & hominē pctā separant, tollant̄ per pœnitenti-
 am è medio pctā, & homo cōiunctus est deo, instru-
2. Cor. 6. ente & docēte Ap̄lo: Qui aut̄ adheret deo vnus sp̄s
 est. Sed dicet aliquis, quō de medio tollere possum
 pctā? Audi p̄cursorē dñi vociferantē & docentē. Fa-
Mat. 3. cite fructus dignos pœnitentiæ. Iam em̄ securis ad
 radices arborū posita est. Om̄is arbor quæ non facit
 fructū bonū excidet̄ & in ignē mittetur. Et q̄ sunt
 fructus digni pœnitentiæ, nisi vt facias q̄ contraria
 sunt pctō? Seruiebas idolatriæ vel dēmonibus, nūc
 iam cōuersus serui deo per fidē. Eras adulter & forni-
 cator, nunc è cōtrario esto castus. Ebrietati eras dedi-
 tus, nunc sobrietatis obtine locū. Eras fraudulentus
 & raptor, nunc esto fidelis & larg⁹. Eras tumidus &
 superbus, modo esto mansuetus & mitis. Auarus
 eras & mendax, nunc esto pius & verax. Ecce q̄ sint
 fructus digni pœnitētię, vt qui antea agebas contra-
 ria deo, mō contraria agas diabolo, secundū senten-
 tiā dñi dcentis: Nec ego te cōdemnabo, vade & am-

plu
mu
Ioa
de
fin
brū
cid
re.
tiā
fun
cit
for
pu
nic
ea
fi p
po
du
vo
ter
est
tē
ne
&
dia
pe
tus
&
nu
tit

LIBER SECVNDVS.

plius iam noli peccare. Et iterum: Remittuntur ei peccata Ioan. 8.
 multa quia dilexit multum. Hortatur etiam nos dominus per Luc. 7.
 Ioannem apost. ad penitentiam dicens: Memento unde
 excideris & age penitentiam, & fac prima opera. Et Apoc. 2.
 si non egeris penitentiam, veniam & mouebo candelabrum
 tuum de loco suo. Quod utique ei dicit, quem constat ce-
 cidisse, & quem hortatur rursus per bona opera exurge-
 re. Alio item loco penitentiae tempus datur, & peniten-
 tia non agenti dominus comminatur. Habeo (inquit) aduer-
 sum te pauca, quia promittis mulierem Iezabel quam se di-
 cit prophetam esse, docere & seducere seruos meos,
 fornicari & manducare de idolo thitis. Et dedi illi tem-
 pus ut penitentiam ageret, & penitere non vult a for-
 nicatione sua. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui cum
 ea fornicati fuerint in maxima tribulatione erunt nisi
 si penitentiam egerint ab opibus suis. Quod utique ad
 penitentiam non hortaret, nisi quia penitentibus in-
 dulgentiam pollicetur. Et in euangelio. Dico (inquit) Luc. 15.
 vobis, sic erit gaudium in caelo super vno peccatore peni-
 tentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis quibus non
 est opus penitentia. Nam cum scriptum sit, Dominus mor-
 tem non fecit nec laetatur in perditione viuorum, utique qui Sap. 1.
 neminem vult perire, cupit peccatores penitentiam agere,
 & per penitentiam denuo ad vitam redire. Deiecit nos
 diabolus & elisit per peccatum, oportet utique resurgere
 per penitentiam & rursus stare contra eum. Nam beatus
 David caecidit in adulterium peccatum grauissimum, sed
 & homicidium coniunxit adulterio. Et quid post haec
 nunquid permansit iacens? nonne surrexit, & iterum ste-
 tit contra inimicum, & ita eum subiecit ut etiam post

HAY. DE VARIET. LIB.

mortē merita eius profuerint posteris suis? O pœnitentia, salus animæ, restauratio virtutū, dissipatio vitiorū, expugnatrix dæmoniorū, obstrusio inferorū, porta cælorū, via iustorum, refectio beatorū. Beatus qui te amat, felix qui te tenet, nimiumq; beatus & felix q te vsq; ad vltimū vitę suę diē custodit. Tu mortuos in pētis suscitās, tu desperatos de p̄cipitio mortis reuocas, & ad spem reformas. Tu sectatores & operarios tuos ad spem incitas, ad fidē prouocas, ad charitatē dei & proximi instigas. Tu facis in prosperis humiles, in aduersis fortes. Tu cōtra opprobria & irrisores mites facis. Tu p̄secutiones & iniurias toleras, passiones & flagella patienter sustines. Tu irā frenas, linguā mitigas, pacē custodis, mētem gubernas. Tu in virginibus & deo sacratissimā beatā custodis integritatē, in viduis laboriosam castitatē, in cōiugatis indiuiduā castitatē. O pœnitentia castissima māter, doce filios tuos tenere & amare castitatē, fugere luxuriā, imunditiā & omnem libidinosam coporis trillationē. Nullum em̄ perpetuā pducis ad gloriā, nisi fuerit castus, humilis, patiens, atq; beneuolus. O pœnitentiā mater piissimā, p̄crea & pduc de sancto vtero tuo gemitus assiduos, suspiria largissima, singultus continuos, excute ex oculis tuis lachrymas profusas, noli cessare, noli pigritare, quousq; rapidissimo cursu ad diem peruenias vltimum.

Qualis debeat esse modus pœnitentię.

Caput LXIII.

Pœnitentiā quippe agere est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam

LIBER SECVNDVS.

qui sic alia deplorat, vt tñ alia cõmittat, adhuc pœnitentiã agere aut ignorat aut diffimulat. Quid em̃ prodest si pctã quis luxurię defleat, & tñ auaritię ad huc æstibus anhelet? Aut quid prodest si iræ culpas iam lugeat, & tamẽ adhuc inuidiæ facibus tabescat? Sed minus est valde quod dicim⁹, vt qui pctã deplorat, ploranda minime cõmittat, & qui plangit vitium perpetrare vitia timeat. Nam cogitandũ summope est, vt qui se illicita meminit cõmisisse, à quibusdam etiã licitis studeat abstinere, q̃tinus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui cõmisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiã concessa, & se reprehendat ï minimis q̃ meminit in maximis deliquisse. Magna em̃ iustitiæ pars est seipsum nosse, q̃d paruus est, vt ex eo diuinæ virtuti subdatur humilis ex q̃ suã infirmitatẽ agnoscit. Bene se iudicat in hac vita, ne iudicetur à deo damnatiõẽ perpetua. Tũc aut̃ iudicium de se quisq; sumit, qñ per dignã pœnitentiã sua praua facta cõdemnat. Amaritudo pœnitentiæ facit animum & sua facta subtilius discutere, & dona dei quæ contẽpsit flendo cõmemorare. Nihil aut̃ peius quã culpã agnoscere nec deslere. Duplicẽ habere debet fletũ in pœnitentiã om̃is peccator, siue quia per negligentiam bonũ non fecit, seu quia malum p̃ audaciam perpetravit. Quod oportuit non gessit, & gessit q̃d agere non oportuit. Ille pœnitentiã digne agit, qui reatum suum satisfactiõẽ legitima plangit, condemnando scilicet ac deslẽdo quæ gessit. Tãto in deplorãdo profundius, quãto extitit in peccãdo procliuior, q̃uis quisquis sit peccator & impius, si ad pœnitẽ

Nota

HAY. DE VARIET. LIB.

tiam cōuertatur, consequi posse veniā creditur. Et
 quī per pœnitentiam p̄pitiatio p̄ctōrum fit, tñ sine
 metu hō esse non debet, quia pœnitentiæ satisfactio
 diuino tñ pensatur iudicio, non humano. Proinde
 q̄a miseratio dei occulta est, sine intermissiōe flere ne-
 cesse est. Neq; em̄ vnq̄ oportet pœnitentē habere de
 p̄ctis securitatē. Igit̄ respiciamus tandē, & dñm n̄m
 Iesum Ch̄m, tanq̄ boni serui & vtilis, requiramus,
 nec desperemus dum in hac luce viuimus, veniā nos
 non posse p̄ pœnitentiā promereri. Post mortē em̄

Nota pœnitentię medicamēta non p̄derunt, in hac vero lu-
 ce p̄siti etiā si in extrema ætate adhibeas pœnitenti-
 am verā, mihi crede, curaberis. Ideo diabol⁹ oīa mo-
 uet & agit, vt animū nobis desperatiōis inducat. Scit
 em̄ vel si in paruo tēpore quis pœnitentiā gerat, q̄-
 uis sit breuis non erit tñ infructuosa conuersio. Sed
 sicut is, qui calicē aquæ frigidæ porrexerit nequaq̄
 fructū mercedis amittit. Ita & is qui p̄ male gestis p̄-
 teritis pœnitentiā ægerit, licet minus digna videat̄
 ad p̄ctōrum pondus pœnitentiā, tñ quantulumcunq; il-
 le nutus pœnitēdi fuerit vel cōuersionis momentū,
 expers non erit remunerationis bonorū. Nihil enim
 boni opis, quī sit exiguū, despiciet̄ apud iustū iudi-
 cē deum, & iam si non potuerit explere d̄m satisfa-
 ciendi ordinē, quātulumcunq; tñ & quilibet breui tē-
 pore gestā, non respuet pœnitentiā, suscipiet & iam
 ipsam, nec patitur quī exiguæ conuersionis perire
 mercedē. Hoc em̄ iudicare videtur Esaias, vbi de po-
 pulo Iudæorū talia q̄dam dicit. Propter p̄ctm̄ modi-
 ce cōtristauit eum, & percussit eū, & auerti faciē meā ab

LIBER SECVNDVS.

eo, & cōtristatus est, & ambulauit tristis, & sanauit eū
 & cōsolatus sum eū. Euidentiū autē testimoniū da-
 bit etiā rex ille impius, q̄ cupiditatē quidē suæ prædā
 vxoris nequitia q̄siuit, sed perturbatus ipsius sceleris
 immanitate pœnituit, & cilicio facinus suū fleuit at-
 que ita erga se dei misericordiā prouocauit vt cunctis
 eum absolueret malis. Sic em̄ scriptū est. Et dixit dñs
 ad Heliā: Vidisti quō compunctus est Achab à facie 3. Re. 21.
 mea, & q̄a fleuit in conspectu meo, non inducā ma-
 la in diebus eius. Sed post hunc iter Manasses, q̄ oēs
 tyrānos immanitate scelerū superauit, q̄ cultū diuine
 religionis & obseruantia legis euerterat cęlesti cultu
 vacuatā. Hic ergo impietate scelerū supergrediēs oīm
 memoriā, quia tñ pœnituit, iter amicos dei post mo-
 dū numeratus est. Nam & filius p̄digus q̄ substanti-
 am suā cum meretricibus cōsumpsit, per pœnitentiā
 recepit prioris gloriæ statū. Vides ergo quāta sit vti-
 litas pœnitentiæ: quanta conuersionis spes. Nullū est
 em̄ p̄ctm̄, nulla iniquitas, q̄ non medicamēto pœni-
 tentiæ sanet, si cōuersio pura & sincera fuerit. Donec
 sum⁹ in hac vita quāta cūq; nobis acciderint p̄ctā pos-
 sibile est oīa ablui per pœnitentiā, post mortē autē
 nulla erit utilitas pœnitentię. Nullus peccator despet
 de misericordia dei, sed dū adhuc viuūt agat pœniten-
 tiam pro peccatis suis, & erit misericors dominus de-
 lictis & facinoribus suis.

De laude & utilitate pœnitentiæ.

Caput LXIII.

Prouida mēte & profundo cogitatu cognosci

g v

HAY. DE VARIET. LIB

debent duo res distincta negotia, id est, quantum distet inter bonum & malum. Nec aliunde haec cognitio quam a primordio repetenda est, quod aliud sit malum, quod peccatum committitur, aliud item sit bonum quo poenitentiam agimus pro commisso. Haec est discretio vtriusque negotii. Serpens in paradiso peccatum suavitatis Euae, poenitentiam reclusit, & inde est boni & mali origo. Quis deo dignior quam David? & tamen deliquit, qui cecidisset de culmine nisi fuisset compunctus. Quis sceleratior Manasse? & hunc poenitentia reuocauit. Poenituit deum quod Saulem elegerit regem, quod propter nisi quia idem poenitentiam ignorauit. Quis sapientior Salomone? sed nesciens poenitentiam perdidit gratiam. O poenitentiam, quae peccata miserae deo remittis & paradysum referas, quae contritum sanas, omnem tristitiam exhilaras, vitam de interitu reuocas, statum restauras, honorem renouas, fiduciam reformas, gratiamque abundantiorum refundis. O poenitentia quid de te noui referam? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta tu referas, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O poenitentia rutilantior auro, splendidior sole, quam non vincit peccatum, nec despectio superat, nec desperatio delet. Poenitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furor, firmat amorem, calcit superbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Perfecta poenitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. Si violentus querat que habet, non vetat, si vestem demat, non refragatur. Percutienti maxillam praebet & alteram, angariatus vultro adiuciet, castigatus gratias agit, prouocatus tacet, exasperatus blanditur, Superiori supplex est, inferiori

LIBER SECVNDVS.

ri subiacet. In corde eius cōtritio est, in ore cōfessio,
 ī opere tota humilitas. Hęc est perfecta & fructifera
 pœnitudo. Sic pœnitētiæ p̄stitū est, Deus esuriēti nu-
 tritor est, sitiēti potator. Sapienti q̄d stultū putat sa-
 pit, q̄d triste est placet, q̄d molle est displicet, q̄d fluxū
 est horret. O pœnitētia misericordiæ mater, & magi-
 stra virtutū. Magna vbera tua q̄bus reos resoluis, ac
 reficis delinquētes, lapsos releuas, recreas despatos.
 Per te Dauid post flagitiū felix, iterū recepit sp̄m sc̄tm̄
 Per te Manasses post cruenta facinore ecce meruit
 esse receptibilis. Per te Petr⁹ apo. post q̄ ter negauit,
 data est ei indulgētię dextera. Per te filius prodig⁹ re-
 gressus ad p̄rem, non solū amplexū osculumq̄ pater-
 nū, sed etiā epulū vituli saginati insigne, p̄meruit adi-
 pisci. Per te mulier fornicaria vberes stillauit lachry-
 mas, fontēq̄ sui baptismi protinus lauit pedes Ch̄ri,
 crinib⁹ quidē terfit. Per te Niniue ciuitas magna po-
 pulusq̄ integer barborū subito deū sapuit, virtutēq̄
 tuā sensit, odorē tuū accepit, saporē tuū strinxit, dul-
 cedinē tuā gustauit, cilitiū tuū contraxit, lachrymas
 tuas profudit, gemitū tuū suspiriumq̄ p̄sensit, fruct⁹
 vbertatis tuæ abundāter exhibuit & sic opa tua non
 solum decretæ mortis discrimen euasit, sed etiā vitę
 incognitæ coronam accepit. Dum igitur in hac vita
 sumus agamus pœnitentiā cum lachrymis & orati-
 onibus, ieiunijs, eleemosynis, cæterisq̄ bonis operi-
 bus pro p̄ctis & sceleribus nostris, ne sine fine in per-
 petuis cruciemur pœnis, vbi non est pœnitētia, nec
 vlla indulgētia, sed ira & sine cessatiōe tormenta.

De laude & vtilitate lachrymarū pœnitē-

OMnipotens em̄ deus contritionē quærit, fletibus flectitur, lugentes lætificat, pœnitentibus p̄sto est, magnus profectus est lachrymarum. Plorando seruus popitiat dñm, fili⁹ lachrymis mitigat patrē, & asperā matrē plorās paruulus mulcet. Ita ergo & peccator profusis lachrymis remouet irā dei reformatus in ipso. Petrus namq; trinā negationē lachrymis diluit. Scriptū est em̄: Et recordatus Petrus &c. fleuit amare. Dauid em̄ dicit: Venite ad oremus & ploremus corā dño qui fecit nos. Et iterū: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & potū meū cum fletu miscebā, stratumq; meū per singulas noctes lachrymis rigabo. Et iterū: Deus vitam meā nuntiaui tibi posuisti lachrymas meas in cōspectū tuo. Oportet igit̄ nos salutē nr̄am lugere p̄ditā, atq; animā nr̄am mortuā lamētari, vt cū de hoc seculo abstracti fuerim⁹ ad vitam mereamur peruenire perpetuam.

Mar. 26.
Psal. 94.
Psal. 101.
Psal. 55.

Qui sint fructus digni pœnitentiæ, vel qualiter pati vim regnum cælorum potest.

Caput

LXVI.

Greg.
Mat. 3.

BEatus Ioannes baptista, & dñi nostri Iesu p̄cursor ad turbas loquitur dicens: Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. In quibus verbis notum est, quod amicus sponsi non solum fructus pœnitentiæ, sed dignos pœnitentiæ admonet esse faciēdos. Aliud namq; est fructum facere, aliud dignum pœnitentiæ facere. Vt em̄ secundum dignos pœnitē

LIBER SECVNDVS.

tiæ fructus loquamur, sciendū, quia quisquis illicita nulla cōmisit, huic iure conceditur vt licitis vtatur.

Sicq; pietatis opera faciat, vt tñ si non voluerit, ea q̄ mundi sunt non relinquat, at si quis in fornicatiōis culpa, vel fortasse (q̄d est grauius) in adulteriū lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quāto se meminit & illicita perpetrasse. Necq; eīm par fructus boni operis esse debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui nullis, & eius qui in quibusdā facinoribus cæcidit. Per hoc ergo q̄d dicitur: Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, vniuscuiusq; consciētia conuenitur, vt tātō maiora quærat bonorū operū lucra per pœnitentiā, quanto grauiora sibi intulit damna per culpā. Quia vero ad magna nos opa Ioannes admonet dicens: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Et rursus: Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas similiter faciat. Iam patenter datur intelligi, quid est q̄d veritas dicit: A diebus Ioannis baptistæ vsq; nunc regnū cælorū vim patitur, & violenti rapiunt illud. Quæ supnæ verba sententię nobis sunt magnopere p̄scrutanda. Nam q̄rendum est, quō vim regnū cælorū perpeti possit. Quis enim cælo violentiā irrogat? Et rursus q̄rendum est, si pati vim regnū cælorū potest. Cur eandē vim à diebus Ioannis baptistæ & non etiā antea ptulerit? Sed cū lex dicat, si quis hæc vel illa fecerit morte moriat̄, cūctis legētib; liquet, q̄a p̄ctōres q̄sq; pœnā suæ seueritatis perculit, non aut̄ p̄ pœnitentiā ad vitā perduxit. Cum aut̄ Ioannes baptista redēptoris gratiā p̄currens pœnitentiā p̄dicat vt peccator, qui ex culpa est

Mat. 3.

Luc. 3.

Mat. 11.

HAY. DE VARIET. LIB.

mortuus p̄ conuersionē uiuat, profecto à diebus Io-
 annis baptistæ regnum cælorū vim patitur. Quid est
 aut̄ regnū cælorū, nisi locus iustorū? Solis em̄ iustis ce-
 lestis patriæ p̄mia debentur, vt humiles, casti, mites,
 atq; misericordes ad gaudia sempiterna pueniāt. Cū
 vero quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore
 pollutus, vel iracundia accensus, vel crudelitate im-
 pius, post culpas ad pœnitentiā redit, & vitā eternā
 percipit: quasi in locū peccator intrat alienum. A di-
 ebus ergo Ioānis baptistæ regnū cælorū vim patitur
 & violenti rapiunt illud. Quia qui pœnitentiā p̄cō-
 ribus indixit, quid aliud q̄ regno cælorū fieri violenti-
 tiā docuit. Recogitemus ergo fratres charissimi ma-
 la q̄ fecimus, & nosmetipsos assiduis lamentis attera-
 mus, hereditatē iustorū, quā non tenuimus per vitā,
 rapiamus per pœnitentiā. Vult à nobis omnipotēs
 deus talē violentiā perpeti. Nam regnū cælorū rapi-
 vult nostris fletibus, q̄d nostris merit̄ non debetur.
 A spei ergo certitudine nulla nos malorū nostrorū q̄-
 litas, nulla quātitas frangat. Præstat magnā veniæ fi-
 ditiā latro ille venerabil̄, qui non inde venerabilis.
 vnde latro. Nam latro ex crudelitate, venerabilis ex
 confessione. Cogitate ergo cogitate q̄ sint incōpre-
 hensibilia om̄ipotentī deo misericordiæ viscera. La-
 tro iste cruentis manibus abstractus est à fauce itine-
 ris, suspensus est in patibulo crucis, ibi confessus est,
 ibi sanatus est, ibi audire meruit: Hodie mecum eris
 in paradiso. Quid est hoc? quis tantā bonitatē dice-
 re dei, quis æstimare sufficiat? De ipsa pœna criminis
 peruenit ad p̄mia virtutis. Idcirco autē omnipotēs

LIBER SECVNDVS.

deus electos suos in quibusdā lapsibus cadere pmi-
 sit, vt alijs in culpa iacentibus, si toto ad eū corde cō-
 surgunt, spem veniæ reddat, & eis per lamēra pœni-
 tentiæ viā pietatis aperiat. Exerceam⁹ ergo nosmet
 ipsos in lamentis, extinguamus fletibus, dignis pœni-
 tentiæ fructib⁹, culpas, tēpora indulta ne pereāt, q̄
 qui multos à suis iniquitatibus iam sanatos aspici-
 mus, quid aliud q̄ supernæ misericordiæ pignus tenem⁹?
 Immensam misericordiā cōditoris n̄ri aspiciere debe-
 mus, q̄ nobis vclut in signo ad exemplū pœnitentiæ
 posuit eos, quos p pœnitentiā viuere post lapsum fe-
 cit. Perpēdo etem Petrum, cōsidero latronē, aspicio
 Zacheū, intueor Mariā, & nihil in his aliud video, ni-
 si añ oculos nostros posita spei & pœnitētis exēpla.
 Fortasse em̄ in fide lapsus est aliquis, aspiciat Petrū q̄
 amare fleuit, q̄d timide negauerat. Ali⁹ cōtra, pximū
 in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat latronē q̄ & ī
 ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitēdo per-
 uenit. Alius auaritiæ æstibus anhelans aliena diri-
 puit, aspiciat Zacheū, qui siquid alicui abstulit, q̄dru-
 plū reddidit. Alius libidinis igne succēsus, carnis mū-
 ditiā perdidit, aspiciat Mariam q̄ in se amorē carnis
 igne diuini amoris excoxit. Ecce om̄ipotēs vbiq; ocu-
 lis n̄ris q̄d imitari debeam⁹ obijcit, vbiq; exēpla suæ
 misericordiæ opponit. Mala ergo iam displiceāt vel
 expta. Libēter obliuiscit om̄ipotens deus q̄d nocen-
 tes fuimus, paratus est pœnitentiā n̄ram nobis ad in-
 nocētiam deputare. Ingnati post aq̄s salutis renasca-
 mur ex lachrymis. Itaq; iuxta primi pastoris vocē, si-
 cut mō geniti infantes lac cōcupiscite, Redite paruu

1. Pe. 23

HAY. DE VARIET. LIB.

li filij ad finū matris vestræ æternæ sapiētiae. Sugite
larga vbera pietatis dei. Transacta plangite, imminē
tia vitate. Redemptor noster momentaneos fletus
vestros æterno consolabitur gaudio.

De perseverantia boni operis Ca. LXVII.

Virtus boni operis perseverantia est, & voce ve
ritatis dicit: Qui aut̄ perseveraverit vsq; in finē
hic saluus erit. In cassum q̄ppe bonū agitur, si
añ vitæ terminū deserat. Ex p̄cepto legis cauda ho-
stiae iubet̄ offerri. In cauda q̄ppe finis est corporis. Et
ille bene imolat, bene imolat q̄ sacrificiū boni ope-
ris vsq; atq; ad finē debitæ perducit actiōis. Hinc lo-
seph inter reliq; fratres talarē tunicā habuisse descri-
bitur. Tunica vero vsq; ad talū, est bonū opus vsq;
ad cōsummationē. Tūc em̄ placet deo nostra cōuer-
satio, q̄n bonū qd̄ inchoamus, perseveranti fine cōple-
mus. Bonū ergo non cōpisse sed perfecisse virtus est.
Non inchoantibus p̄mium p̄mittit̄, sed perseverantib;
datur. Semp̄ in vita hoīs finis q̄rendus est, q̄a de⁹ nō
respicit quales ante fuerimus, sed q̄les circa finē vitæ
erimus. Vnumquemq; em̄ de⁹ de suo fine, non de vi-
ta p̄terita iudicat. Persistam⁹ igitur charissimi omni-
cum intentione in divinis obsecratiōibus, vt ea quæ
ei placita sunt, faciat nos cum sua benedictiōe incho-
are, & vsq; ad perseverantiā bonæ perducere cōsum-
mationis, qui est α & ω, principiū & finis Iesus Chri-
stus dominus noster, qui cum patre vivit & regnat
deus, in vnitate spiritus sancti per infinita
secula seculorum. Amen.